

Koivisto Pia

Nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen: syitä, riskitekijöitä ja
ennaltaehkäisykeinoja

Kandidaatin tutkielma / Bachelor's Thesis
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Erityispedagogiikka / Special Education
2020

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen: syitä, riskitekijöitä ja ennaltaehkäisykeinoja (Pia Koivisto)

Kandidaatin tutkielma, 48 sivua

Kesäkuu 2020

Tämä kandidaatin tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jonka tietoperustana toimivat aikaisemmin aiheesta tehdyt tieteelliset tutkimukset sekä kirjallisuus. Tutkielmassa tarkastellaan nuorten toisen asteen keskeyttämisen taustalla olevia syitä ja riskitekijöitä sekä kartoitetaan, millaisin keinoin tätä ennenaikaista toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä voitaisiin ennaltaehkäistä. Maailman laajuisesti tarkasteltuna Suomen toisen asteen koulutuksen keskeyttämistilastot eivät ole hälyttäviä, mutta suhteessa maamme väkilukuun nähden yli 10 000 vuosittain kokonaan toisen asteen koulutuksensa keskeyttänyttä nuorta on paljon. On arvioitu, että yksi nuori ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa tuottaa elinaikanaan julkiselle taloudelle lähes 400 000 euron lisäkustannukset verrattuna toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin. Valtion taloudellisen näkökulman ohella toisen asteen keskeyttämisellä ja koulujärjestelmän ulkopuolelle putoamisella on myös suuri vaikutus yksilön elämään. Se on riski nuoren hyvinvoinnille, sosiaaliselle syrjäytymiselle sekä tulevaisuuden työmarkkinoilla pärjäämiselle.

Tämän tutkielman tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että sukupuoli (poika), vanhempien matala kouluttautuneisuus, perheen heikko taloudellinen asema, lapsena tai nuorena koettu huostaanotto, runsaat muutot elämän varrella sekä maahanmuuttajatausta toimivat toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen riskitekijöinä. Näiden lisäksi nuorten syyt keskeyttää toisen asteen opinnot liittyvät tyypillisesti heikkoon koulumenestykseen sekä peruskoulun että toisen asteen opinnoissa, opiskelumotivaation puutteeseen, väärään koulu- tai alavalintaan, mielenterveyden ongelmiin, päihteiden väärinkäyttöön, opintoihin liittyviin negatiivisiin tunteisiin, liian vähäiseen opintojen tukemiseen sekä huonoon opettaja-opiskelijasuhteeseen.

Edellä mainittuja koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavia syitä voidaan kuitenkin ennaltaehkäistä erilaisten toimien avulla. Tämän tutkielman tutkimustulosten perusteella keskeisimpiä ennaltaehkäisykeinoja näiden toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavien syiden ehkäisyyn on muun muassa: peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheen tukeminen ja riittävä ohjaus, opintojen riittävä tukeminen toisella asteella, hyvän opettaja-opiskelijasuhteen rakentaminen, opetuksen monipuolistaminen ja oppimisympäristöjen parantaminen sekä erilaiset koulutuksen keskeyttämiskäytännössä olevien nuorten tunnistamiseen liittyvät toimet niin koulujärjestelmän kuin oppilaitostenkin tasolla.

Avainsanat: toisen asteen koulutus, lukio, ammattikoulu, koulutuksen keskeyttäminen

University of Oulu

Faculty of Education

Dropping out of upper secondary school: causes, risk factors and preventive measures (Pia Koivisto)

Bachelor's thesis, 48 pages

June 2020

This bachelor's thesis has been implemented as a narrative literature review, based on previous scientific researches and literature. This thesis examines the reasons and risk factors for young people dropping out of upper secondary education and identifies the ways in which this early dropping out of upper secondary education could be prevented. Globally, Finland's statistics on drop-out rates are not alarming, but in relation to the population of our country, there are over than 10,000 young people who drop out of upper secondary education every year. It is estimated that one young person without a post-primary education will incur additional costs of almost € 400,000 in public finances during his or her lifetime compared to those with an upper secondary education. In addition to the economic aspect of the state, dropping out of upper secondary education and dropping out of the school system also have a major impact on an individual's life. It is a risk to a young person's well-being, social exclusion and future success in the labor market.

Based on the research results of this thesis, it can be stated that gender (boy), low education of parents, weak financial position of the family, taking into care as a child or young person, abundant moves during life and immigrant background are risk factors for dropping out of upper secondary education. In addition, young people's reasons for dropping out of upper secondary education are typically related to poor school performance in both comprehensive and upper secondary school, lack of motivation to study, wrong choice of school, mental health problems and substance abuse, negative emotions related to studies, too little support for studies and a poor teacher-student relationship.

However, the above-mentioned reasons for dropping out of education can be prevented by various measures. Based on the researches results of this thesis, the most important preventive measures are: supporting the transition from comprehensive to upper secondary school, giving adequate support for upper secondary education, building a good teacher-student relationship, diversifying teaching methods, improving learning environments and improving the identification of young people at risk of dropping out.

Keywords: upper secondary school, high school, vocational school, school dropout

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tutkielman tausta	7
2.1	Tutkielman kulku ja rakenne	7
2.2	Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	8
2.3	Tutkimuskysymykset	9
3	Teoreettinen viitekehys	10
3.1	Toisen asteen koulutus	10
3.2	Koulutuksen keskeyttäminen	12
4	Syitä ja riskitekijöitä nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen	14
4.1	Kouluun ja opiskeluun liittyvät tekijät	15
4.1.1	<i>Koulumenestys ja opiskelumotivaatio</i>	16
4.1.2	<i>Kouluhyvinvointi</i>	17
4.1.3	<i>Opiskelun tuki</i>	19
4.2	Koulun ulkopuoliset tekijät	21
4.2.1	<i>Sukupuoli</i>	21
4.2.2	<i>Vanhempien koulutustausta</i>	23
4.2.3	<i>Perheen sosioekonominen asema ja perhetausta</i>	24
5	Toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisy	26
5.1	Nivelvaiheet, siirtymät ja riskiryhmien tunnistaminen	28
5.2	Opiskelun tuki ja eri tahojen välinen yhteistyö	29
5.3	Opettaja-opiskelijasuhde, oppimisympäristöt ja opettajakoulutuksen kehittäminen	31
6	Johtopäätökset	34
7	Pohdinta	39
	Lähteet	42

1 Johdanto

Suomen tasa-arvoinen ja korkealaatuinen koulutusjärjestelmä saa maailmalla osakseen erinäisiä kehupeheitä ja maailmanlaajuisesti katsottuna Suomen koulutuksen tilanne onkin varsin hyvä ja koulupudokkaitakin on verrattain vähän (Bask & Salmela-Aro, 2013; Nkengbeza, 2014; OECD 2015a). Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä tosiasiaa, että väestön määrään nähden toisen asteen koulutuksen keskeyttämistilastot ovat maassamme suhteellisen suuret. Tilastokeskuksen tuoreimman raportin mukaan Suomessa lukuvuonna 2017/2018 reilu 10400 nuorta keskeytti kokonaan toisen asteen koulutuksensa eikä jatkanut mihinkään toiseen tutkintoon johtaneeseen koulutukseen (Suomen virallinen tilasto, SVT, 2020a). Näistä nuorista lähes 8800 keskeytti ammatillisen koulutuksen ja reilu 1600 lukiokoulutuksen (SVT, 2020a). Verrattuna edeltävän, 2016/2017 lukuvuoden tilastoon, toisen asteen koulutuksen kokonaan keskeyttäneiden osuus on noussut maassamme sekä ammatillisessa koulutuksessa (1,2 prosenttiyksikköä) että lukio-koulutuksessa (0,1 prosenttiyksikköä) (SVT, 2019). Nämä luvut osoittavat, että koulutuksen keskeyttäminen toisella asteella ja koulutusjärjestelmän ulkopuolelle putoaminen on todellinen, kasvava ja erittäin ajankohtainen ongelma myös Suomessa.

Tässä kandidaatin tutkielmassa etsitäänkin vastauksia siihen, millaisten riskitekijöiden tai syiden johdosta nuoret tyypillisimmin keskeyttävät toisen asteen opintonsa. Näiden lisäksi tässä tutkielmassa esitetään erilaisia koulujärjestelmän ja oppilaitosten tasolla toteutettavia toimia, joilla toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä voidaan ennaltaehkäistä. Täten tämä tutkielma toimii eräänlaisena kokoavana tuotoksena, jossa kartoitetaan toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen taustatekijöitä sekä sitä, kuinka koulutuksen keskeyttämistä voitaisiin vähentää. Tämä tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jossa aiemman kirjallisuuden ja tehtyjen tutkimusten perusteella kartoitetaan vastauksia edellä mainittuun toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen liittyen.

Tutkielma on rajattu koskemaan länsimaiden toisen asteen koulutuksen kokonaan keskeyttäneitä opiskelijoita eikä tässä tutkielmassa siis käsitellä nuoria, jotka ovat esimerkiksi vaihtaneet opiskelualaa tai koulua. Tämän kaltaista koulutuksen keskeyttämistä, joka perustuu koulutus-sektorin, alan tai koulun vaihtoon, voidaan pitää pikemminkin positiivisena asiana, jolloin nuori osoittaa tiedostavansa aiemman koulutus- tai alavalintansa sopimattomuuden itselle ja halunsa kouluttautua vaihtoehtoiselle, itselle sopivammalle alalle (Honkakoski, Kinnunen & Vuorijärvi, 2016; Opetushallitus, 2020). Sen sijaan suurin huoli on juuri niistä nuorista, jotka eivät

löydä vaihtoehtoista koulutuspolkua itselle ja jäävät koulutuksen sekä työmarkkinoiden ulkopuolelle (Myrskylä, 2012). Näillä nuorilla on suurin riski syrjäytyä yhteiskunnastamme (Cederberg & Hartsmar, 2013; Gustafsson, Katz & Österberg, 2017; Kuronen, 2010; Lee-St. John ym., 2018; Ristikari ym., 2016) ja tämän johdosta tällä tutkielmalla halutaan selvittää juuri näitä nuoria koskevia koulutuksen keskeyttämisen syitä, riskitekijöitä ja mahdollisia ennaltaehkäisykeinoja keskeyttämisen ehkäisemiseen.

Tämän tutkielman aihe valikoitui pitkälti oman kiinnostukseni ja näitä nuoria kohtaan nousseen huolen kautta. Työskenneltyäni henkilöarvioinnin ja rekrytointien parissa, olen havahtunut siihen, kuinka tärkeässä asemassa toisen asteen tutkinnon suorittaminen on tässä 2020-luvun yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen avaakin aivan eri tavalla ovia työelämään kuin pelkkä peruskoulun päättötodistus ja sen katsotaan myös olevan vähimmäisedellytys jatkokoulutukseen pääsemiselle sekä onnistuneelle työmarkkinoille siirtymiselle (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015). Tämän lisäksi olen huomannut, ettei tästä aiheesta löydy juurikaan tämän kaltaisia kokoavia teoksia, jotka valottaisivat yhteen koottuna keskeisimpiä toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen liittyviä tekijöitä ja mahdollisia käytännön tasolla tapahtuvia ennaltaehkäisykeinoja. Uskon, että tämän tutkielman avulla voitaisiin lisätä ihmisten ja erityisesti opetusalan ammattilaisten tietoutta toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavista tekijöistä sekä parantaa heidän toimintavalmiuksia toisen asteen keskeyttämisriskissä olevien nuorten kohtaamiseen ja koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn liittyen.

2 Tutkielman tausta

Tuoreimpien tilastojen mukaan lukuvuonna 2017/2018 yli 10400 nuorta keskeytti kokonaan toisen asteen koulutuksensa eikä jatkanut mihinkään toiseen tutkintoon johtaneeseen koulutukseen (SVT, 2020a). Tämä koulutuksen kokonaan keskeyttäneiden vuosittainen määrä maassamme on huima ja se on kasvanut 1,3 prosenttiyksikköä verrattuna edeltävään lukuvuoteen (SVT, 2019; SVT, 2020a). Nuorten pidemmän koulutuspolun takaamiseksi onkin pyritty tekemään toimia, joista uusien lienee Suomen hallituksen ajama uudistus oppivelvollisuuden laajentamisesta toiselle asteelle (Oppivelvollisuuslaki: muistio; Stenroos, Yle Uutiset, 30.5.2019).

Näiden tietojen pohjalta tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syitä ja riskitekijöitä sekä sen mahdollisia ennaltaehkäisykeinoja. Tutkielmassa keskitytään 16–24-vuotiaisiin nuoriin, jotka ovat keskeyttäneet kokonaan toisen asteen tutkintonsa länsimaisessa koulutusjärjestelmässä, eivätkä ole sen jälkeen jatkaneet missään toisessa tutkintoon johtaneessa koulutuksessa.

2.1 Tutkielman kulku ja rakenne

Tämä tutkielma on toteutettu soveltaen laadulliselle tutkimukselle tyypillistä etenemistapaa. Laadullisessa tutkimuksessa tuotoksen kirjoittamisen vaiheet eivät erotu yhtä selkeästi kuin määrällisessä tutkimuksessa ja tutkimustehtävätkin voivat vielä muotoutua tutkimuksen ja kirjoitusprosessin edetessä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Näin ollen laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessin alkupistettä voi olla vaikea määrittellä (Alasuutari, 2011). Tyypillisesti laadullinen tutkimusprosessi käynnistyy kuitenkin aiheen valinnalla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aiheen valintaa voidaan pitää prosessina, joka on yksi tutkimuksen tärkeimpiä ja myös haastavimpia tehtäviä (Hirsjärvi ym., 2018; Metsämuuronen, 2006). Aiheen valinnan yhtenä lähtökohtana voidaan pitää omaa kiinnostuneisuutta, aiheen hyödyllisyyttä tieteenalalle ja sen merkitystä yhteiskunnallisesti sekä sen toteutettavuutta (Hirsjärvi ym., 2018; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämän tutkielman aihe valikoituikin ajankohtaisuuden ja oman mielenkiinnon innoittamana.

Aiheen valinnan jälkeen aihetta pyritään rajaamaan, jotta sen tutkiminen olisi mielekästä ja mahdollista tietyin resurssein (Metsämuuronen, 2006). Aiheen rajauksen yhteydessä tutustutaan aiemmin kyseisestä aihealueesta tehtyyn kirjallisuuteen ja tutkimukseen, jonka avulla tutkimuskysymykset alkavat muotoutua (Hirsjärvi ym., 2018; Metsämuuronen, 2006; Tuomi &

Sarajärvi, 2018). Tutkimuskysymysten muotouduttua alkaa varsinainen tiedonhaku ja aineiston keruu eri tietokannoista ja teoksista, joka siivittää itse kirjoitusprosessia (Hirsjärvi ym., 2018; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämä tutkielma lähti käyntiin aiheen valinnalla ja sen kohderyhmän rajaamisella. Kohderyhmän valinnassa auttoi Oulun yliopiston julkaisutietokanta, josta selvisi, että aiemmat koulutuksen keskeyttämistä koskevat tutkielmat käsittelevät joko korkeakouluopiskelijoita tai peruskoulun oppilaita. Tämä olikin yksi kriteeri, jonka johdosta tämän tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset sekä siten tiedonhaku alkoivat hiljalleen tarkentua kohti toisen asteen opiskelijoita. Tutkielman teossa tiedonhaun apuna käytettiin Oulun yliopiston ja Oulun kaupungin kirjastojen hakukoneita sekä EBSCO- ja ProQuest-tietokantoja.

Tämä tutkielma koostuu johdannosta, jonka jälkeen avataan tutkielman taustaa; kuvataan tutkielman kulkua, rakennetta ja valittua tutkimusasetelmaa sekä esitellään tutkielman tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymysten esittämisen jälkeen avataan tutkielman teoreettista viitekehystä, jossa määritellään tutkielman keskeisimmät käsitteet. Tutkielman tutkimuskysymykset ja niihin saadut tulokset käsitellään luvuissa 4 ja 5, kumpikin tutkimuskysymys omana lukuun. Tutkielma päättyy tutkimustuloksista tehtyihin johtopäätöksiin sekä pohdintaosuuteen.

2.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Kirjallisuuskatsauksen perustana toimivat aikaisemmat tutkimukset (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 179). Kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan tutkimuksen kannalta olennaista kirjallisuutta sekä tutkimustuloksia (Hirsjärvi ym., 2010). Sitä voidaankin tyypillisesti pitää metodina, jonka tarkoituksena on tutkia jo aiemmin tehtyä tutkimusta käsillä olevasta tutkimusaiheesta (Hirsjärvi ym., 2010; Salminen, 2011). Baumeister ja Leary ovat myös esittäneet, että kirjallisuuskatsauksen yhtenä tavoitteena on rakentaa kokonaiskuvaa valitusta asiakokonaisuudesta (vii-tattu lähteessä Salminen, 2011, s. 3).

Salminen (2011) esittelee julkaisussaan kirjallisuuskatsauksen eri tyyppisiä, joita ovat: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen meta-analyysi. Tässä tutkielmassa käytetty kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi tyypillisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen muodoista (Salminen, 2011). Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta voidaan lisäksi erottaa kaksi alatyyppeä: narratiivinen ja integroiva kirjallisuuskatsaus (Salminen, 2011). Tämä tutkielma on toteutettu käyttäen narratiivista kirjallisuuskatsausta, jonka johdosta seuraavaksi esitellään tarkemmin juuri tätä kirjallisuuskatsauksen

tyyppiä eikä siten muihin kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin perehdytä sen tarkemmin tässä yhteydessä.

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla tutkittavaa aihetta pystytään kuvailemaan laajasta perspektiivistä ja näin ollen sitä voidaankin pitää metodisesti kevyimpänä kirjallisuuskatsauksen muotona (Salminen, 2011). Salmisen (2011) mukaan narratiivista kirjallisuuskatsausta voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla: toimituksellisesti, kommentoivasti ja yleiskatsauksen omaisesti. Tämä tutkielma rakentuu narratiivisen yleiskatsauksen pohjalle, joka on yleisin ja laajin narratiivisen kirjallisuuskatsauksen toteuttamistapa (Salminen, 2011).

2.3 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa perehdytään nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syihin ja riskitekijöihin sekä koulutuksen keskeyttämiseen liittyviin ennaltaehkäisykeinoihin. Aluksi tutkielmassa kartoitetaan syitä ja riskitekijöitä nuorten koulutuksen keskeyttämiselle toisen asteen opinnoissa. Koulutuksen keskeyttämisen syitä ja riskitekijöitä tarkastellaan erikseen ensin kouluun ja opiskeluun liittyvien tekijöiden sekä sen jälkeen koulukontekstin ulkopuolisten tekijöiden kautta. Tämän jälkeen perehdytään siihen, kuinka tätä koulutuksen keskeyttämistä voidaan ennaltaehkäistä erilaisin toimin.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät selittävät nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä?
2. Kuinka toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä voidaan ennaltaehkäistä?

3 Teoreettinen viitekehys

Tässä kandidaatin tutkielmassa tarkastellaan länsimaiden toisen asteen koulutuksen kokonaan keskeyttäneiden opiskelijoiden syitä ja riskitekijöitä ennenaikaiseen koulutuksen keskeyttämiseen sekä toimenpiteitä tämän koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn. Tutkielman tarkastelukulma on rajattu länsimaiden koulutusjärjestelmiin, jotta koulutusjärjestelmien ja oppilasaineiden vastaavuus Suomeen olisi mahdollisimman hyvä. Tutkielmassa on siis jätetty tietoisesti tarkastelun ulkopuolelle tutkimukset, jotka ovat sijoittuneet maantieteellisesti länsimaiden ulkopuolelle. Tässä tutkielmassa länsimaiksi lasketaan suurin osa Euroopan maista, Yhdysvallat, Kanada sekä Australia (Gariépy, Honkaniemi & Quesnel-Valleé, 2016). Näin ollen tässä tutkielmassa tullaan esittämään tutkimustuloksia näistä kyseisistä maanosista, joiden lisäksi aihealueita on aina pyritty tarkastelemaan saatavissa olleen tutkimustiedon valossa myös Suomen näkökulmasta.

Toiston välttämiseksi termillä 'nuoret' tarkoitetaan tässä tutkielmassa toisen asteen opiskelijoita. Täten nuorilla ja toisen asteen opiskelijoilla käsitetään tässä tutkielmassa kaikki 16–24-vuotiaat opiskelijat, jotka ovat omassa maassaan suorittaneet peruskoulutason tutkinnon ja aloittaneet tämän jälkeen toisen asteen opinnot. Tämä rajausta perustuu tutkielman kohderyhmänä olevien länsimaiden koulutusjärjestelmien eroihin, jonka johdosta ikähaarukka toisen asteen opiskelijoissa vaihtelee koulutusjärjestelmittäin. Ikärajausta perustuu myös eri tutkimuksissa käytettyihin erilaisiin mittareihin, joilla on mitattu koulutuksen keskeyttämistä tämän kyseisen ikähaarukan sisällä (Lamb & Markussen, 2010). Seuraavissa alaluvuissa määritellään toisen asteen koulutus ja koulutuksen keskeyttäminen Suomen näkökulmasta sekä avataan myös muun muassa muiden Pohjoismaiden sekä Yhdysvaltojen kriteerejä näiden termien määrittelylle sekä käytölle.

3.1 Toisen asteen koulutus

Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa peruskoulu alkaa maasta riippuen hieman eri iässä, mutta yhtenäistä maiden välillä on, että peruskoulu kestää tyypillisesti noin 16 ikävuoteen asti, jonka jälkeen nuoret siirtyvät toisen asteen opintoihin (Cederberg & Hartsmar, 2013; OECD, 2013a; OECD, 2013b; OECD, 2014; OECD, 2017). Ruotsissa ja Tanskassa kunnat on velvoitettu tarjoamaan toisen asteen opinnot jokaiselle nuorelle, mukaan lukien tukea tarvitsevat nuo-

ret (Cederberg & Hartsmar, 2013). Suomessa puolestaan hallitus on vasta ajamassa läpi uudistusta, jonka johdosta oppivelvollisuus laajenisi koskemaan myös toista astetta nykyisen peruskoulun lisäksi (Oppivelvollisuuslaki: muistio).

Toisen asteen koulutusjärjestelmät eroavat länsimaissa myös sen suhteen, minkä ikäisiä opiskelijoita kussakin maassa toisella asteella opiskelee ja minkälaisista koulutuksista toisen asteen opinnot koostuvat (vrt. Batanero & Borovenik, 2016; OECD, 2015b; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018; Stähle, 2005). Suomessa toisen asteen opintoihin lasketaan lukiokoulutus ja ammatillinen peruskoulutus, jotka ovat järjestelmiltään toisistaan erilliset (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018; Stähle, 2005). Toisen asteen opinnot aloitetaan Suomessa ja muissa Pohjoismaissa tyypillisen koulupolun mukaisesti sinä vuonna, kun nuori täyttää 16 vuotta ja opinnot kestävät keskimäärin noin kolme vuotta (OECD, 2013a; OECD, 2013b; OECD, 2014; OECD, 2017; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018; Stähle, 2005). Suomessa ammatillisessa peruskoulutuksessa ikäjakauma on usein lukiokoulutusta laajempi, mutta silti noin puolet opiskelijoista on alle 20-vuotiaita (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018). Suomen lukiokoulutus on yleissivistävä koulutus, joka antaa jatkokoulutusmahdollisuudet tuleville koulutuspoluille, kun taas ammatillisen koulutuksen tavoitteena on kehittää nuorten ammatillista osaamista sekä ohjata heidät työelämään tai vaihtoehtoisesti jatkokoulutukseen (OECD, 2013a; Opetushallitus, 2017; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018). Muissa Pohjoismaissa on myös tarjolla niin sanottuja yleissivistäviä sekä ammatillisia toisen asteen opintoja, mutta etenkin Ruotsin ja Norjan koulujärjestelmät eroavat Suomesta, sillä näissä maissa sekä yleissivistävät että ammatilliset opinnot on integroitu yhtenäiseksi koulujärjestelmäksi (Stähle, 2005).

Kanadassa peruskoulu kestää maakunnasta riippuen 16–18-vuotiaaksi, jonka jälkeen nuori siirtyy toisen asteen opintoihin (OECD, 2015b). Näin ollen Kanadan toisen asteen koulutusjärjestelmä vastaa melko hyvin Suomen koulutusjärjestelmää. Yhdysvalloissa sen sijaan toisen asteen opintoja kutsutaan termillä 'high school' ja tämä koulutusaste pitää sisällään 14–18-vuotiaat nuoret (Batanero & Borovenik, 2016), joka tarkoittaa siis sitä, että Yhdysvalloissa toisen asteen opinnot aloitetaan keskimäärin hiukan aiemmin kuin esimerkiksi Suomessa. Tämän johdosta lukion tai ammattikoulun vastaavuutta high school -termiin ei voida pitää täydellisenä. Koulutustasollisesti nämä opinnot ovat kuitenkin verrannollisia toisiinsa, jonka seurauksena myös näitä tutkimuksia käytetään tämän tutkielman lähteinä.

3.2 Koulutuksen keskeyttäminen

Koulutuksen keskeyttämisen määrittelyyn käytetyt kriteerit vaihtelevat maittain ja koulutusjärjestelmittäin (Eurostat, 2019; Lamb & Markussen, 2010; Lundetraen, 2011; SVT, 2020b), samoin kuin aiemmin käsitelty toisen asteen koulutuksen määrittely. Lisäksi koulutuksen keskeyttämisosuudet eroavat sen mukaan, minkälaista laskentatapaa eri selvityksissä on käytetty (Opetushallitus, 2020). Tämän johdosta maiden välinen vertailu koulutuksen keskeyttämisestä ja sen tilastoinnista vaikeutuu (Cederberg & Hartsmar, 2013). Seuraavaksi esitellään tämän tutkielman rajaus suhteessa koulutuksen keskeyttämiseen toisella asteella sekä esitellään muutamien, tämän tutkielman lähteiden kannalta keskeisimpien länsimaiden kriteerit sille, ketkä määrittellään koulutuksen keskeyttäneeksi kussakin koulutusjärjestelmässä.

Tässä tutkielmassa koulutuksen keskeyttämisen pääpaino on toisen asteen koulutuksen kokonaan keskeyttäneissä. Tämä rajaus perustuu siihen, että toisen asteen tutkinnon suorittamatta jättäminen on iso riskitekijä tulevaisuuden työmarkkinoilla pärjäämiselle, nuoren hyvinvoinnille sekä sosiaaliselle syrjäytymiselle (Cederberg & Hartsmar, 2013; Gustafsson ym., 2017; Kuronen, 2010; Lee-St. John ym., 2018; OECD, 2012; Ristikari ym., 2016). Toisen asteen tutkintoa voidaan myös pitää tässä nyky-yhteiskunnassa edellytyksenä niin kutsutun hyvän aikuisuuden rakentamisessa ja työttömyyden ehkäisyssä (Lamb & Markussen, 2010; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; OECD, 2011). Tutkielman lähteet on siis pyritty valitsemaan tähän rajaukseen nojaten.

Niin kuin aiemmin todettiin, koulutuksen keskeyttämisen määrittelyissä on maakohtaisia eroja. Suomessa koulutuksen keskeyttäneeksi lasketaan nuori, joka ei ole seuratun lukuvuoden aikana jatkanut opiskeluaan tai suorittanut tutkintoaan loppuun (SVT, 2020b). Osassa tutkimuksissa on lisäksi kriteerinä se, ettei nuori ole tutkimushetkellä myöskään työelämässä (Lamb & Markussen, 2010). Muissa länsi- ja Pohjoismaissa koulutuksen keskeyttämisen kriteerit eroavat paikoin tästä Suomen määrittelystä. Norjassa erään määrittelyn mukaan koulutuksen keskeyttänyt nuori ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoaan viiden vuoden sisällä (Lundetraen, 2011). Yhtenä koulutuksen keskeyttämisen kriteerinä Norjassa sekä Australiassa voidaan pitää myös sitä, että nuori on lopettanut koulutuksensa ennen toisen asteen viimeistä lukuvuotta (Lamb & Markussen, 2010).

Yhdysvalloissa sen sijaan koulutuksen keskeyttänyt on 16–24-vuotias nuori, joka ei ole koulun kirjoilla tai suorittanut toisen asteen koulutusta tai muuta vastaavaa samantasoista tutkintoa

(Lamb & Markussen, 2010; Lundetraen, 2011). Kanadassa ja Englannissa käytetään näitä samoja kriteereitä kuin Yhdysvalloissa, mutta pientä eroa löytyy ikäluokituksesta (Lamb & Markussen, 2010). Tämän lisäksi Englannissa kriteerinä käytetään myös sitä, ettei nuori ole tilastointi- tai tutkimushetkellä työelämässä (Lamb & Markussen, 2010). Euroopan unioni yleisellä tasolla puolestaan tilastoi koulutuksen keskeyttäneeksi 18–24-vuotiaan nuoren, jolla on tilastointihetkellä suoritettuna vain peruskoulututkinto (Eurostat, 2019). Kaikki edellä mainitut maat ja heidän koulutusjärjestelmänsä jakavat siis yhteisen ymmärryksen siitä, että koulutuksen keskeyttänyt on nuori, joka ei ole tilastointihetkellä kiinni opinnoissaan eikä ole suorittanut toisen asteen koulutusta tai muuta siihen rinnastettavaa tutkintoa (Lamb & Markussen, 2010).

4 Syitä ja riskitekijöitä nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen

Nuorten koulutuspolut ovat moninaisia ja niihin saattaa sisältyä erilaisia haaraumia, jonka johdosta nuoret voivat edetä opintiellään lukuisin eri tavoin (Souto, 2014). Nuorten toisen asteen keskeyttäminen ja ilman tutkintoa jääminen on valitettava ilmiö myös tämän päivän Suomessa (SVT, 2020a). Keskeyttämisten syitä on kuitenkin ajoittain vaikea tulkita, sillä tilastoinneissa, tutkimuksissa ja selvityksissä käytetään erilaisia koulutuksen keskeyttämisen syiden luokitteluita (Opetushallitus, 2020). Yhtenä esimerkkinä koulutuksen keskeyttämisen luokittelusta toimii kuitenkin Lee-St. Johnin ja kollegoiden (2018) luokittelu, jonka mukaan koulutuksen keskeyttämistä voidaan ennustaa sekä koulun sisäisillä että koulun ulkopuolisilla tekijöillä. Souto (2014) puolestaan mainitsee, että toisen asteen keskeyttämisen syyt voivat olla joko yksilöön itseensä tai ympäristöön, kuten perheeseen tai kouluun liittyviä tekijöitä. Vaikka jaotteluita koulutuksen keskeyttämisen syistä ja riskitekijöistä on monia, on tärkeää, että etenkin koulutuksen keskeyttämisen syitä kartoitetaan nuorilta itseltään, jotta keskeyttämisen todelliset syyt tulisivat ilmi (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Nkengbeza, 2014). Kun koulutuksen keskeyttämisen taustalla olevia syitä ja riskitekijöitä ymmärretään paremmin, on myös helpompi jatkossa ennustaa, ketkä nuorista saattaisivat keskeyttää koulutuksen ennaikaisesti (Nkengbeza, 2014).

Toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syiden ja riskitekijöiden kasautuvuudesta on myös esitetty hieman eriäviä näkemyksiä (Lee-St. John ym., 2018; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Vuoden 2017 Nuorisobarometrin tulosten valossa koulutuksen keskeyttäminen näyttäisi johtuvan enemmän yksittäisestä tekijästä kuin kasautuneesta ongelmien vyyhdistä (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Sen sijaan Vehviläinen (2019) ja Lee-St. John kollegoineen (2018) ovat todenneet, että yksittäinen syy on usein vain viimeinen niitti koulutuksen keskeyttämiseen ja todellisuudessa keskeyttäminen tapahtuu useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta, joiden alku- tai pääsyytä on usein vaikea paikallistaa. Nämä keskeyttämisen taustalla olevat syyt ovat myös usein kehittyneet ja vaikuttaneet nuoren elämään jo kauan ennen toisen asteen koulutuksen alkua (Lee-St. John ym., 2018).

Riippumatta kuitenkin keskeyttämisen syiden ja riskitekijöiden kasautuvuudesta, hälyttävää on se, että Suomessa koulutuksen keskeyttäminen toisella asteella ei näyttäisi olevan oma, tietoinen päätös (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Tästä kertoo Myllyniemen ja Kiilakosken (2017) havainto siitä, että vuoden 2017 Nuorisobarometrissa suurin osa suomalaisista koulutuksensa keskeyttäneistä nuorista kannatti toisen asteen opintojen pakollisuutta kaikille. Samaisen selvityksen mukaan moni opintonsa keskeyttäneistä ja koulutuksen ulkopuolelle jääneistä nuorista

on tutkimushetkellä joko sairauslomalla, kuntouttavassa työtoiminnassa tai eläkkeellä, joka antaa viitteitä koulutuksen keskeyttämisen syiden vakavuudesta maassamme (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017).

Toisen asteen tutkinnon suorittaminen loppuun asti vaatiikin nuorilta erilaisia voimavaroja sekä resursseja (Aaltonen & Lappalainen, 2013). Aaltonen ja Lappalainen (2013) mainitsevat, että pahimmillaan näiden puute voi osaltaan vaikuttaa negatiivisesti nuoren koulutuspolkuun. Näiden lisäksi toisen asteen opinnot edellyttävät nuorilta myös yhä enenevässä määrin erilaisia opiskelutaitoja ja mahdollisia työelämävalmiuksia, joita osalla on jo kertynyt enemmän kuin toisilla (Haapakorva, Ristikari & Kiilakoski, 2017).

Seuraavissa alaluvuissa perehdytään syihin ja riskitekijöihin, jotka ovat johtaneet nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen ja koulujärjestelmän ulkopuolelle putoamiseen niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. Tässä tutkielmassa koulutuksen keskeyttämisen syyt ja riskitekijät on luokiteltu soveltaen Lee-St. Johnin ja kollegoiden (2018) jaottelua, jonka mukaan koulutuksen keskeyttämisen syyt ja riskitekijät luokitellaan kouluun ja opiskeluun liittyviin tekijöihin sekä koulun ulkopuolisiin tekijöihin. Tämä syiden ja riskitekijöiden jaottelu tällä tavalla ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö näillä tekijöillä voisi olla myös ristikkäisiä vaikutuksia toisiinsa läpi näiden luokkarajojen.

4.1 Kouluun ja opiskeluun liittyvät tekijät

Moni toisen asteen opiskelija kohtaa haasteita koulumenestyksen ja opiskelumotivaation saralla (Krane & Klevan, 2019). Kaikkia OECD-maita¹ vertailevassa tutkimuksessa onkin havaittu, että opiskelumotivaation puute on yksi keskeisimmistä toisen asteen koulutuksen keskeyttäneitä nuoria yhdistävistä tekijöistä (Lamb & Markussen, 2010). Koulutuksen ennen aikaisesti keskeyttäneillä nuorilla on myös usein taustalla peruskoulu aikaisia ongelmia koulunkäynnissä sekä keskimääräistä heikompia koulusaavutuksia koulupolullaan (Lamb & Markussen, 2010). Lisäksi kouluhyvinvointi sekä opiskelun tukeen liittyvät tekijät ovat koulumenestyksen ja opiskelumotivaation rinnalla keskeisiä kouluun ja opiskeluun liittyviä osa-alueita, joiden on havaittu vaikuttavan toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyyteen (mm. Brännlund ym., 2017; Gustafsson, 2017; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Tällöin

¹ OECD-maat 05/2020: Alankomaat, Australia, Belgia, Chile, Espanja, Irlanti, Islanti, Iso-Britannia, Israel, Italia, Itävalta, Japani, Kanada, Kolumbia, Korean tasavalta, Kreikka, Latvia, Liettua, Luxemburg, Meksiko, Norja, Puola, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tsekki, Turkki, Unkari, Uusi-Seelanti, Viro ja Yhdysvallat (OECD, 2020).

voidaankin pohtia, kuinka hyvin koulujärjestelmämme kohtaa nuoren hänen eri elämänvaiheissaan ja koulupolun eri mutkissa (Souto, 2014). Seuraavaksi pureudutaan näihin edellä mainittuihin kouluun ja opiskeluun liittyviin tekijöihin, jotka voivat toimia toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syinä ja riskitekijöinä.

4.1.1 Koulumenestys ja opiskelumotivaatio

Koulumenestyksellä ja etenkin peruskoulun päättötodistuksella on havaittu useissa tutkimuksissa olevan vaikutusta toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen (Bask & Salmela-Aro, 2013; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Haapakorva ym., 2017; Ristikari ym., 2016). Suomessa toteutetun vuoden 2017 Nuorisobarometrin tulosten mukaan koulutuksen ulkopuolella olevilla keskeyttämisen syinä painottuivat erityisesti heikko opintomenestys ja opinnoissa jälkeen jääminen (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Lamb ja Markussen (2010) ovat myös havainneet, että yläkoulun painotettu keskiarvo on merkittävä selittäjä toisen asteen koulutuksen keskeyttämisessä kaikissa OECD maissa. Peruskouluaikeisten matalien arvosanojen onkin havaittu ennustavan korkeampaa riskiä keskeyttää koulutus toisella asteella sekä Norjassa että Yhdysvalloissa (Bowers, 2010; Dæhlen & Rugkåsa, 2018). Paremmat peruskoulun arvosanat sen sijaan edesauttavat nuoren pääsemistä haluamaansa kouluun tai koulutusohjelmaan toisella asteella, joka edelleen pienentää riskiä keskeyttää toisen asteen opinnot (Cederberg & Hartsmar, 2013). PISA-tulosten pohjalta on voitu myös selvittää, että heikko varhainen koulusuoriutuminen on yhteydessä keskimääräistä matalampiin myöhemmän elämän saavutuksiin sekä heikompaan taloudelliseen tilanteeseen (Mahuteau & Mavromaras, 2014). Näin ollen Mahuteau & Mavromaras (2014) pitävätkin PISA-tuloksia luotettavana koulutuksen keskeyttämistä ennustavana mittarina.

Koulumenestys ja opiskelumotivaatio ovat koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavia tekijöitä, jotka kietoutuvat toisiinsa ja näin ollen opiskelumotivaatio vaikuttaa helposti koulumenestykseen ja opintosuorituksiin; mitä heikkomat opiskelutaidot ja opiskelumotivaatio nuorella on, sitä heikompi on hänen koulumenestyksensä ja päinvastoin (Gustafsson ym., 2017). Kanadassa on havaittu, että opiskelumotivaation puute voi pahimmillaan saada aikaan oppitunneilta poissaolomista, opintojen lykkäämistä ja sitä kautta irtautumista kouluyhteisöstä ja olla siten yhteydessä koulutuksen keskeyttämisen suurempaan todennäköisyyteen (Archambault, Janosz,

Dupéré, Brault & Andrew, 2017). Norjassa korkeiden koulutuksellisten tavoitteiden onkin todettu ehkäisevän ennen aikaista koulutuksen keskeyttämistä etenkin pojilla (Bania, Lydersen & Kvernmo, 2016).

Opiskelumotivaation puutteen on havaittu olevan yksi koulutuksen keskeyttämisen syistä myös Suomessa (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Koulutuksen ulkopuolelle pysyvimmän jääneillä koulutuksen keskeyttämisessä painottuvat juuri opiskelumotivaatioon liittyvät syyt sekä halu päästä työelämään mahdollisimman nopeasti (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Nuorella saattaakin olla taipumusta valita työelämä koulutuksen sijaan, mikäli perheessä ei arvosteta koulutusta tarpeeksi korkealle (Bask & Salmela-Aro, 2013). Lisäksi taloudellisen kasvun aikana myös alikouluttautuneille henkilöille on paremmin tarjolla töitä, mikä puolestaan saattaa ajaa tällaisia nuoria työelämään kouluttautumisen sijaan (Bask & Salmela-Aro, 2013).

Yhtenä olennaisena tekijänä opiskelumotivaatioon ja sitä kautta koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyyteen vaikuttaa myös se, tekeekö nuori oikean koulutus- tai alavalinnan ja pääseekö hän opiskelemaan ensisijaiseen hakukohteeseensa (Aaltonen & Lappalainen, 2013; Haapakorva ym., 2017; Halvorsrud, 2017; Honkakoski ym., 2016; Vehviläinen, 2019). Onnistunut koulutus- tai alavalinta edellyttää kuitenkin tietoa eri koulutusvaihtoehdoista ja osalle nuorista tämä koulutusta koskeva päätös tulee liian varhain verrattuna heidän resursseihinsa, ja näin ollen koulutuksen keskeyttämisen riski kasvaa (Haapakorva ym., 2017; Meriläinen, Puhakka & Sinkkonen, 2015).

4.1.2 Kouluhyvinvointi

Kouluhyvinvoinnilla ja siihen sisältyvillä osa-alueilla, kuten nuorten kokemilla tunteilla, kouluviihtyvyydellä sekä nuorten terveyteen liittyvillä tekijöillä, on tutkimusten mukaan vaikutusta koulusuoriutumiseen ja siten koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyyteen toisella asteella (mm. Bania ym., 2016; Bask & Salmela-Aro, 2013; Brännlund ym., 2017; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Koulusta vetäytymisen ja täten kouluun sitoutumattomuuden on myös havaittu olevan koulutuksen keskeyttäneitä nuoria yhdistävä tekijä, kun kaikkia OECD maita on verrattu toisiinsa (Lamb & Markussen, 2010).

Suomessa kouluhyvinvointi kouluelämän laadulla mitattuna on matala, eivätkä suomalaiset nuoret pidä koulunkäynnistä läheskään yhtä paljoa kuin muiden maiden nuoret (Bask & Sal-

mela-Aro, 2013). Suomessa onkin havaittu kouluhyvinvoinnin ja terveydellisten syiden lisääntynyt vaikutus toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen (Vehviläinen, 2019). Nuorten opiskelukuntoisuuden lasku ja enenevässä määrin lisääntyvät mielenterveyden ongelmat sekä päihteiden käyttö ovat keskeisimpiä ja ajankohtaisimpia toisen asteen opinnoista eroamisen syytä tämän päivän Suomessa (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa on myös havaittavissa erinäisiä jaksamisvaikeuksia ja elämänhallinnan ongelmia, jotka lisäävät toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle putoamista (Vehviläinen, 2019).

Suomen ohella myös muissa Pohjoismaissa on havaittu, että moni toisen asteen opiskelija kamppailee erinäisten, etenkin mielenterveyteen liittyvien ongelmien kanssa (Krane & Klevan, 2019). Terveydellisten syiden, etenkin mielenterveysongelmien, onkin havaittu olevan yksiä keskeisimpiä koulutuksen keskeyttämisen syytä muun muassa Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa sekä Alankomaissa (Bania ym., 2016; Brännlund, Strandh & Nilsson, 2017; Cederberg & Hartsmar, 2013; De Ridder ym., 2013; Theunissen, Griensven, Verdonk, Feron & Bosma, 2012). Mitä enemmän ja pitkäkestoisempia mielenterveyden ongelmia nuorella on havaittu, sitä heikommat hänen koulusaavutuksensa tyypillisesti ovat ja sitä suurempi riski hänellä on keskeyttää toisen asteen tutkintonsa (Brännlund ym., 2017). Brännlund ja kollegat (2017) ovat myös havainneet, että myöhäisnuoruudessa koetuilla mielenterveyden ongelmilla on suurempi vaikutus juuri toisen asteen koulusuoriutumiseen. Näin ollen voidaan todeta, että mielenterveyden ongelmien vaikutus koulusuoriutumiseen riippuu sekä niiden kestosta että ajoituksesta nuoren elämässä (Brännlund ym., 2017).

Terveydellisten ongelmien on lisäksi todettu olevan vaikuttava tekijä koulutuksen keskeyttämiseen perheen sosioekonomisesta asemasta riippumatta ja ennustavan myös keskimääräistä heikompia työelämän mahdollisuuksia (De Ridder ym., 2013). De Ridder ja kollegat (2013) ovat lisäksi havainneet, että sisaruksen terveydelliset ongelmat voivat vaikuttaa heikentävästi nuoren mahdollisuuksiin suorittaa toisen asteen koulutus. Theunissen ja kollegat (2012) painottavat kuitenkin, että tutkimuksissa tulee huomioida syy-seuraussuhteen merkitys, sillä esimerkiksi terveydelliset ongelmat voivat olla koulutuksen keskeyttämisen syyn ohella myös tämän seurausta.

Nuoren kokemilla opiskeluun ja kouluun liittyvillä tunteilla sekä tuntemuksilla on myös todettu olevan vaikutusta toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen (Bask & Salmela-Aro, 2013; Ce-

derberg & Hartsmar, 2013; Halvorsrud, 2017; Vehviläinen, 2019). Suomalaisilla 16–18-vuotiailla nuorilla kyynisyyden ja riittämättömyyden tunteet ovat yhteydessä suurempaan koulutuksen keskeyttämisosuuteen (Bask & Salmela-Aro, 2013). Bask & Salmela-Aro (2013) havaitsivat tutkimuksessaan, että nuoret, jotka kokivat suuria kyynisyyden tunteita, keskeyttivät koulutuksen jopa neljä kertaa todennäköisemmin kuin nuoret, jotka olivat vain hieman kyynisiä. Myös nuoret, joilla oli korkea riittämättömyyden tunne, keskeyttivät koulutuksen kolme kertaa todennäköisemmin kuin he, joilla oli vain lievästi riittämättömyyden tunteita (Bask & Salmela-Aro, 2013). Cederberg & Hartsmar (2013) ovat lisäksi havainneet, että itsetunnon ja itseluottamuksen puutteet lisäsivät norjalaisten nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen riskiä. Suomessa on myös havaittu lähiaikoina nuorten lisääntynyt pelon tunne valmistumista kohtaan, eivätkä kaikki nuoret välttämättä halua valmistua, vaikka heillä olisikin edellytykset siihen, jolloin koulutuksen keskeyttämisen riski suurenee valmistumisen lähestyessä (Vehviläinen, 2019). Osa nuorista saattaa myös tuntea, etteivät he sovi normaaliin luokkahuonemuotoiseen opetukseen (Halvorsrud, 2017), joka saattaa antaa viitteitä siitä, ettei kouluviihtyvyys tai koulun tarjoamat tukitoimet kohtaa nuoren tarpeita (Brännlund ym., 2017).

Sukupuolen vaikutuksesta kouluhyvinvointiin ja sitä kautta koulutuksen keskeyttämiseen on saatu osin eriäviä tuloksia (Bania ym., 2016; Brännlund ym., 2017; Stea, Abildsnes, Strandheim & Haugland, 2019). Bania ja kollegat (2016) ovat havainneet, että Norjassa erityisesti tytöillä yläkouluikäiset mielenterveyden ongelmat ja tunneperäiset häiriöt ovat yhteydessä toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen suurempaan todennäköisyyteen. He toteavat myös, että tyttöjen kouluhyvinvointia heikentävinä tekijöinä voidaan lisäksi pitää heidän vertaissuhteissaan esiintyviä sosiaalisia ongelmia, joita tytöillä ilmenee poikia enemmän ja joiden on todettu olevan yhteydessä toisen asteen koulutuksen suorittamatta jättämiseen. Norjassa koulutuksen keskeyttäneet ja sen ulkopuolelle jääneet tytöt ovat myös arvioineet terveytensä, mukaan lukien mielenterveytensä, heikommaksi kuin toisen asteen opinnoissa kiinni olevat vertaisensa (Stea ym., 2019). Sen sijaan verratessa mielenterveysongelmien vaikutusta spesifimmin koulusuo-riutumiseen ja kouluarvosanoihin, Brännlund ja kollegat (2017) havaitsivat, että Ruotsissa etenkin poikien mielenterveyden ongelmilla on vaikutusta toisen asteen matalampiin arvosanoihin.

4.1.3 Opiskelun tuki

Opiskelun tuen puutteella on todettu olevan toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä lisäävä vaikutus (Gustafsson ym., 2017; Jia, Konold & Cornell, 2016; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017;

Vehviläinen, 2019). Suomessa toteutettu vuoden 2017 Nuorisobarometri osoittaa, että keskeyttämisen syynä koulutuksen ulkopuolelle jääneillä nuorilla painottuu opintoihin saadun tuen puute sekä suositus keskeyttämisestä (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Myös vuoden 2019 Amisbarometrin tulosten mukaan 25 % Suomen ammattikoulujen opiskelijoista koki, ettei saa tarpeeksi tukea opintoihinsa ja tämä osuus on noussut kahdessa vuodessa viisi prosenttiyksikköä (Amisbarometri, 2019). Myllyniemi ja Kiilakoski (2017) toteavatkin, että nuorien kokemus tuen riittämättömyydestä on tärkeä havainto, sillä näin keskeyttämiseen liittyvät syyt suuntaavat fokuksen toimimattomiin palveluihin ja niiden kehittämiseen. Näiden toimimattomien palveluiden ja siten tuen puutteen taustalla on usein vähäinen taloudellisten resurssien määrä (Vehviläinen, 2019). Onkin todettu, että koulutuksen keskeyttämistilastoihin vaikuttaa se, panostetaanko koulussa rahallisesti alan erityisopetukseen, ammatillisiin erityisohjajajiin ja monipuolisiin oppimisympäristöihin (Vehviläinen, 2019). On myös tärkeä hahmottaa, että mahdollinen resurssien puute korostaa vanhempien nuorelle antaman tuen merkitystä ja tämä vaikuttaa yhtäläillä siihen, kuinka sitoutunut nuori on opintoihinsa (Gustafsson ym., 2017). Mikäli aikuiset nuoren elinympäristössä eivät tue nuoren opiskelua, ei koulutus silloin välttämättä näyttäydy houkuttelevana vaihtoehtona, johon panostaisi ja koulutuksen keskeyttämisen riski suurenee (Gustafsson ym., 2017).

Opettajien antaman opiskelun tuen ja heidän akateemisesti korkeiden, opiskelijoita kohtaan suunnattujen, odotuksien on todettu vaikuttavan koulutuksen keskeyttämisen riskiin toisella asteella (Jia ym., 2016). Jia ja kollegat (2016) havaitsivat, että Yhdysvalloissa toisen asteen kouluissa, joissa opettaja tuki opiskelijoita heidän opinnoissaan, koulutuksen keskeyttäminen oli jopa 34,8 % vähäisempää kuin kouluissa, joissa tukea ei ollut saatavilla. Toisen asteen opiskelijoiden tukemisen on todettu vaikuttavan myös positiivisesti nuorten kouluun sitoutumiseen, aggressiivisen käyttäytymisen vähenemiseen sekä motivaation lisääntymiseen koulutyötä kohtaan niin Yhdysvalloissa kuin Norjassakin (Jia ym., 2016; Krane & Klevan, 2019). Norjassa on myös havaittu, että opettajan opiskelijoille osoittama tuki ja sitä kautta nuorten parempi kouluun sitoutuminen sekä luokkaryhmään kuulumisen tunne ovat myös yhteydessä nuorten, etenkin poikien, parempaan henkiseen hyvinvointiin (Brandseth, Håvarstein, Urke, Haug & Larsen, 2019).

Opettajan antama tuki välittyy usein parhaiten hyvän opettaja-opiskelijasuhteen kautta ja näin ollen myös tämän suhteen on todettu vaikuttavan koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyyteen sekä Norjassa että Yhdysvalloissa (Jia ym., 2016; Krane & Klevan, 2019; Krane, Ness,

Holter-Sorensen, Karlsson & Binder, 2017). Myönteinen suhde nuoren ja aikuisen välillä vaikuttaa myönteisesti nuorten kehitykseen ja vähentää mielenterveyden ongelmia sekä koulutuksen keskeyttämistä (Krane ym., 2017). Molemminpuolinen kunnioitus, yhteiset mielenkiinnonkohteet, yhteinen tekeminen sekä vanhempien kanssa tehty yhteistyö tukevat hyvän opettaja-opiskelijasuhteen syntymistä (Krane & Klevan, 2019; Krane ym., 2017). Norjassa onkin havaittu, että hyvästä opettaja-opiskelijasuhteesta on hyötyä eritoten nuorille, jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa tai kärsivät mielenterveyden ongelmista (Krane & Klevan, 2019).

4.2 Koulun ulkopuoliset tekijät

Kouluun ja opiskeluun liittyvien tekijöiden ohella myös koulun ulkopuolisilla tekijöillä, kuten nuoren sukupuolella, vanhempien koulutustaustalla sekä perhetaustalla on havaittu olevan vaikutusta toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen (mm. Cederberg & Hartsmar, 2013; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Eurostat, 2019; Haapakorva ym., 2017; Halvorsrud, 2017). Näin ollen on tärkeä huomata, etteivät kaikki koulutuksen keskeyttämisen syyt liity kouluun ja opiskeluun, vaan riskitekijöitä muodostuu niin nuoren perheestä, taustasta kuin yhteiskunnallisistakin tekijöistä (Bask & Salmela-Aro, 2013; Gustafsson ym., 2017). Seuraavaksi käsitellään tarkemmin näitä koulun ulkopuolisia tekijöitä, jotka voivat lisätä riskiä keskeyttää toisen asteen opinnot ennenaikaisesti.

4.2.1 Sukupuoli

Sukupuolen vaikutuksesta nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen on länsimaissa saatu verrattain hyvinkin samansuuntaisia tutkimustuloksia (mm. Cederberg & Hartsmar, 2013; Eurostat, 2019; Halvorsrud, 2017; Kuronen, 2010; OECD, 2012; SVT, 2020a). Euroopan unionin ja OECD:n tilastojen mukaan pojat ovat yliedustettuina koulutuksen keskeyttäneissä (Eurostat, 2019; OECD, 2012). Archambaultin ja kollegoiden (2017) tutkimuksen tulokset kanadalaisista nuorista osoittavat myös, että matalassa sosioekonomisessa asemassa olevalla nuorella maahanmuuttajataustaisella pojalla on suurempi riski ennenaikaiseen koulutuksen keskeyttämiseen kuin muilla vertaisilla. Lisäksi Tanskasta on saatu vastaavia tuloksia, joiden mukaan pojat ja heistä erityisesti maahanmuuttajataustaiset pojat, ovat yliedustettuina toisen asteen koulutuksen keskeyttämistilastoissa (Cederberg & Hartsmar, 2013). Poikien suurempaa riskiä koulupudokkuuteen tukee myös tutkimukset norjalaisista nuorista, joiden mukaan pojilla on

suurempi riski keskeyttää toisen asteen tutkinto kuin tytöillä (Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Halvorsrud, 2017). Halvorsrud (2017) perustelee tätä sukupuolen vaikutusta koulutuksen keskeyttämiseen sillä, että pojat valitsevat tyttöjä todennäköisemmin koulutuslinjakseen ammatillisen koulutuksen ja ammatillinen koulutus keskeytetään todennäköisemmin kuin yleissivistävä koulutus.

Suomessa on myös pääasiallisesti havaittu tämä edellä mainittu sukupuolen vaikutus koulutuksen keskeyttämisen riskiin, toisin sanoen poikien tiedetään keskeyttävänsä koulutuksensa todennäköisemmin kuin tyttöjen (Kuronen, 2010). Kurosen (2010) mukaan tämä sukupuoliero keskeyttämistilastoissa saattaa johtua siitä, että tytöt ovat halukkaampia ja valmiimpia etsimään itselle vaihtoehtoisia koulutusmuotoja ja -polkuja kuin pojat. Pojat eivät myöskään välttämättä ymmärrä koulutuksen tärkeyttä tulevaisuuden rakentamisen kannalta samoin kuin tytöt (Kuronen, 2010). Bask ja Salmela-Aro (2013) eivät kuitenkaan tutkimuksessaan havainneet sukupuolella olevan vaikutusta koulutuksen keskeyttämiseen, mutta toteavat tämän tuloksen poikkeavan aiemmista tutkimuksista mittareiden karkeuden ja tutkimuksen suppeuden johdosta.

Tilastokeskuksen tuoreimman raportin mukaan Suomessa lukuvuonna 2017/2018 toisen asteen koulutuksen keskeyttämisessä ei ole juurikaan havaittavissa sukupuolieroja, sillä sekä tytöistä että pojista 7,9 % keskeytti ammattikoulun kokonaan (SVT, 2020a). Sen sijaan tämän tilaston mukaan pojat (2,1 %) keskeyttivät hieman todennäköisemmin lukiokoulutuksen kuin tytöt (1,4 %). Näin ollen pojilla on hieman korkeampi yhteenlaskettu toisen asteen koulutuksen keskeyttämisosuus kuin tytöillä (SVT, 2020a). Verrattuna muutamaan edeltävän vuoden tilastoon, tyttöjen ja poikien koulutuksen keskeyttämisosuudet ovat tulleet yhtenäisimmiksi etenkin ammatillisen koulutuksen osalta (SVT, 2019; SVT, 2018; SVT, 2017) Sen sijaan ammatillisessa koulutuksessa on havaittavissa ilmiö, että pojat keskeyttävät opintonsa todennäköisemmin naisvaltaisella alalla ja tytöt miesvaltaisella alalla (Pensonen & Ågren, 2018). Tarkasteltaessa tarkemmin toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen johtaneita syitä itsessään, Suomessa keskeyttämisen syyt eivät olleet juurikaan riippuvaisia sukupuolesta (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Suurimmaksi eroavaisuudeksi havaittiin, että tytöt ilmoittivat koulutuksen keskeyttämisen syyksi yleisemmin terveydelliset syyt kuin pojat (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019).

4.2.2 Vanhempien koulutustausta

Vanhempien koulutustaustalla, eli sillä, kuinka korkean koulutuksen vanhempi on suorittanut, on havaittu olevan vaikutusta nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen niin Suomessa kuin muissakin OECD-maissa (Cederberg & Hartsmar, 2013; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; De Ridder ym., 2013; Lundetræ, 2011; OECD, 2012; Tilastokeskus, 2019). Norjassa ja Yhdysvalloissa on havaittu että, mitä matalammin kouluttautuneita nuoren vanhemmat, erityisesti äiti oli, sitä todennäköisemmin nuori keskeytti toisen asteen opintonsa (Lundetræ, 2011). Norjassa ja Ruotsissa vain puolet toisen asteen opiskelijoista, joiden vanhemmilla on vain peruskoulutason tutkinto suoritettuna, suorittaa tutkintonsa aikataulussa ja keskeytyksittä (Cederberg & Hartsmar, 2013; Halvorsrud, 2017). Vanhemman koulutustaustalla voidaan myös katsoa olevan ikään kuin ketjumainen reaktiovaikutus nuoren koulusuoriutumiseen; nuori, jonka vanhemmat ovat matalasti kouluttautuneita, panostaa koulutyöhön vähemmän kuin muut vertaiset ja täten hänen koulusuoriutumisensa on heikompaa (Cederberg & Hartsmar, 2013). Vanhemmat, jotka ovat matalasti kouluttautuneita, eivät siis välttämättä osaa neuvoa ja kannustaa nuorta opinnoissa, eivätkä siten siirrä koulutuksen arvoa nuorelle, mikä puolestaan lisää riskiä nuoren matalaan koulutukseen ja sen mahdolliseen keskeyttämiseen (Cederberg & Hartsmar, 2013; Gustafsson ym., 2017; Halvorsrud, 2017; OECD, 2012). Näin ollen voidaan todeta, mitä positiivisemmin ja kannustavammin vanhemmat suhtautuvat nuoren opiskeluun, sitä pienempi riski nuorella on keskeyttää koulutus ennenaikaisesti (Archambault ym., 2017).

Vanhempien koulutustaustan merkitys nuorten koulupudokkuuteen on havaittu myös suomalaisissa tutkimuksissa (Bask & Salmela-Aro, 2013; Haapakorva ym., 2017; Ristikari ym., 2016). Muutaman vuoden takaisen Nuorisobarometrin tulosten sekä Tilastokeskuksen tilastojen valossa myös Suomessa vanhempien koulutustausta vaikuttaa siihen keskeyttääkö nuori toisen asteen opintonsa ja jää siten ilman tutkintoa (Haapakorva ym., 2017; Tilastokeskus, 2019). Haapakorva ja kollegat (2017) toteavatkin, että vanhempien korkeampi koulutustaso helpottaa todennäköisesti nuorten mahdollisuuksia suorittaa toisen asteen tutkinto. Tilastojen mukaan Suomessa vanhempien koulutustausta vaikuttaa hiukan voimakkaammin poikien toisen asteen koulutuksen läpäisyyn kuin tyttöjen (Tilastokeskus, 2019). Pitkittäistutkimuksen avulla on myös saatu selville, että peruskoulun varassa olevien vanhempien lapsista 38,1 % oli ilman toisen asteen tutkintoa, kun vastaava luku korkeasti koulutettujen vanhempien lapsilla oli vain 10,1 % (Ristikari ym., 2016). Vanhempien koulutustausta määrittää siis voimakkaasti nuoren omaa koulutuspolkua ja sillä on havaittu olevan vaikutuksia myös muihin nuoren hyvinvoinnin osa-alueisiin (Ristikari ym., 2016).

4.2.3 Perheen sosioekonominen asema ja perhetausta

Perheen sosioekonomisen aseman² vaikutuksesta nuorten koulutuksen keskeyttämiseen on saatu osin ristiriitaisia tutkimustuloksia (Bask & Salmela-Aro, 2013; Cederberg & Hartsmar, 2013; De Ridder ym., 2013). Norjassa perheen matalalla sosioekonomisella asemalla on todettu olevan koulutuksen keskeyttämisen riskiä lisäävä vaikutus (De Ridder ym., 2013), kun taas Tanskassa tämän kaltaista vaikutusta ei ole havaittu (Cederberg & Hartsmar, 2013). Suomessa vanhempien ammatillisella asemalla ei ole myöskään havaittu olevan vaikutusta nuorten koulutuksen keskeyttämiseen (Bask & Salmela-Aro, 2013). Bask ja Salmela-Aro (2013) uskovat tämän johtuvan siitä, että hyvinvointivaltio ja Suomen korkea koulutusjärjestelmä toimivat suojaavina tekijöinä siinä, ettei perheen ammatillinen taso vaikuta nuorten koulutuksen keskeyttämiseen. Perheen sosioekonomiseen asemaan vaikuttaa kuitenkin voimakkaasti aiemmin esitetty vanhempien koulutustausta, ja muun muassa tämän tekijän kautta perheen sosioekonomisella taustalla voidaan katsoa olevan vaikutusta koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyyteen (De Ridder ym., 2013). Lisäksi kaikissa Pohjoismaissa on havaittu, että nuoret, joiden perheet ovat köyhempiä ja sosiaalisesti heikommassa asemassa sekä saavat tämän lisäksi sosiaalitukia, ovat korkeammassa riskissä keskeyttää toisen asteen koulutus kuin muut vertaiset (Cederberg & Hartsmar, 2013).

Perheen sosioekonomisen aseman vaikutuksen sijaan lapsena ja nuorena koetun huostaanoton sekä kodin ulkopuolelle sijoittamisen on yhteneväisesti todettu lisäävän nuoren riskiä keskeyttää opinnot toisella asteella niin Suomessa kuin Norjassakin (Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler, 2012; Kääriälä, Berlin, Lausten, Hiilamo & Ristikari, 2018). Etenkin lastensuojelun piiriin joutuminen ja huostaanoton tapahtuminen ensi kertaa teini-iässä ennustaa heikompa koulumenestystä ja suurempaa koulutuksen keskeyttämistä toisella asteella (Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Kääriälä ym., 2018). Nuorista, jotka olivat huostaan otettuina, 24–39 %:lla ei ollut toiseen asteen koulutusta verrattuna saman ikäisiin vertaisiin (Kääriälä ym., 2018). Tämän lisäksi myös huostaanoton pituudella on todettu olevan vaikutusta toisen asteen koulutuksen suorittamiseen; 1–5 vuotta huostaan otettuna olleella nuorella oli suurin riski keskeyttää toisen asteen tutkinto (Kääriälä ym., 2018). Kodin ulkopuolelle sijoittaminen merkitseekin usein opetus- ja kaverisuhteiden katkeamista, jonka seurauksena huostaan

² Perheen sosioekonomisella asemalla tarkoitetaan perheen asemaa yhteiskunnassa huomioiden perheenjäsenten, tässä yhteydessä vanhempien, pääasiallinen tulonlähde ja ammattiasema (Tilastokeskus, Sosioekonominen asema).

otetuilla nuorilla esiintyy usein koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia, jotka saattavat ajaa heidät koulutuksen keskeyttämiseen (Kestilä ym., 2012).

Huostaanoton lisäksi myös nuoren muuttojen määrällä sekä maahanmuuttajataustalla on havaittu OECD-maissa olevan vaikutusta koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyyteen ja siten matala-asteisempaan koulutustasoon (Cederberg & Hartsmar, 2013; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; OECD, 2015; Ristikari, 2016). Suomalaisissa tutkimuksissa on todettu, että runsaita muuttoja kokeneella nuorella on kohonnut riski siihen, ettei hän suorita peruskoulun jälkeistä tutkintoa tai keskeyttää tutkintonsa ennen aikaisesti (Ristikari, 2016; Vehviläinen, 2019). Myös Nuorisobarometrin tulokset tukevat tätä, sillä tulosten perusteella lukuisat muutot peruskouluaihana ennustivat nuoren matalampaa koulutusta (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Muuttojen lisäksi OECD-maissa on havaittu, että nuoren maahanmuuttajatausta lisää koulutuksen keskeyttämisen riskiä toisella asteella (Cederberg & Hartsmar, 2013; Lamb & Markussen, 2010; OECD, 2015). Maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen onkin katsottu liittyvän usein kielitaitoon ja yleiseen kotoutumiseen (Vehviläinen, 2019). Suurin riski koulutuksen ennenaikaiseen keskeyttämiseen onkin ensimmäisen polven maahanmuuttajilla, mutta lähes kaikissa OECD-maissa myös toisen polven maahanmuuttajilla on koulutuksen keskeyttämiseen liittyvä kohonnut riski verrattuna natiiveihin vertaisiin (OECD, 2012).

5 Toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisy

Toisen asteen koulutuksen ennaikaista keskeyttämistä voidaan vähentää erilaisilla nuoren koulutuspolkuun vaikuttavilla toimenpiteillä (Euroopan komissio, 2017). Koulutuksen keskeyttämiseen liittyvät toimenpiteet voidaan jaotella ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin sekä interventio- ja kompensatiotoimenpiteisiin (Euroopan komissio, 2017). Ehkäisevillä toimenpiteillä vaikutetaan kehityskulkuihin, jotka johtavat koulutuksen ennaikaiseen keskeyttämiseen ja näin ollen näillä toimenpiteillä pyritään estämään ja puuttumaan koulunkäynnin keskeyttämiseen jo ennen sen toteutumista (Euroopan komissio, 2017; Nevala ym., 2011). Interventiotoimenpiteet kohdistuvat sen sijaan jo alkaviin vaikeuksiin, joihin pyritään puuttumaan heti alkuvaiheessa ja näin yritetään estää vaikeuksien eteneminen koulunkäynnin keskeyttämiseen asti (Euroopan komissio 2017). Kompensatiotoimenpiteet kohdistuvat puolestaan opiskelijoihin, jotka ovat jo kerenneet keskeyttää koulutuksensa ja näillä keinoilla heidät pyritään palauttamaan takaisin koulutuksen pariin (Euroopan komissio, 2017).

Tässä tutkielmassa perehdytään tarkemmin ainoastaan koulutuksen keskeyttämistä ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, sillä liian moni nuori keskeyttää koulutuksensa syiden takia, jotka olisivat olleet estettävissä (Nevala ym., 2011). Lisäksi näitä ehkäiseviä toimenpiteitä voidaan pitää kustannustehokkaimpina ja vaikuttavimpina toimina ennaikaisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämisessä, sillä niillä pystytään parhaimmassa tapauksessa vaikuttamaan keskeyttämisen kumuloituvaan prosessiin jo aivan sen alkuvaiheessa muun muassa nuoren hyvinvointia ja arjen sujumista tukemalla (Hilli ym., 2017; Nevala ym., 2011). Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden kustannustehokkuutta tukevat myös arviot, joiden mukaan pelkän peruskoulun varassa oleva nuori aiheuttaa julkiselle taloudelle elinaikanaan noin 370 000 euron lisäkustannukset verrattuna koulutuksen hankkineisiin nuoriin (Hilli, Ståhl, Merikukka & Ristikari, 2017).

Ehkäisevät toimenpiteet liittyvät tyypillisesti koulunkäynnin perusedellytyksiin ja koulujärjestelmän suunnitteluun, joista esimerkkeinä toimivat muun muassa laadukas varhaiskasvatus, joustavat koulutuspolut sekä nuorten tehokkaampi integroiminen koulujärjestelmään (Euroopan komissio, 2017). Etenkin opinpolun alkumetreillä laadukkaan varhaiskasvatuksen merkitys on tiedostettu, sillä tiedetään, että ryhmään kuulumisen tunteen kehittyminen sekä turvallisten luottamussuhteiden luominen jo päiväkotiiässä ovat tärkeitä elementtejä lapsen myöhemmän kehityksen ja oppimisen kannalta (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015). Lisäksi varhais-

kasvatuksessa kehittyneet kognitiiviset taidot sekä muut opitut taidot luovat pohjaa heidän tulevalle koulumenestykselleen ja elämäntaidoilleen (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015). Näin ollen Euroopan unionin neuvosto on suosittanut, että jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus kohtuuhintaiseen ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015). Varhaiskasvatuksen huomioimisen lisäksi on tärkeää myös luoda erilaisia interventioita ja ratkaisuja eri koulupolun vaiheisiin ja näin varmistaa ennaltaehkäisevien toimien kattavuus koko koulutusjärjestelmän lävitse (Nevala ym., 2011).

Ennaltaehkäisyn kannalta on myös tärkeää tunnistaa ja käsitellä tekijöitä, jotka voivat lisätä koulutuksen keskeyttämisen riskiä (Nevala ym., 2011). Euroopan unionin jäsenmaissa koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn tähtäävät politiikat ja strategiat voidaankin jakaa toisiaan tukeviin toimiin; toimiin, joilla tuetaan kohdennetusti nuoria, joilla on kohonnut riski pudota koulujärjestelmän ulkopuolelle sekä toimiin, jotka kohdistuvat koulutusjärjestelmän kehittämiseen ja luovat siten paremmat edellytykset jokaiselle nuorelle läpäistä koulutus tavoiteajassa (Nevala ym., 2011). On myös tärkeä muistaa, etteivät kaikki koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn tähtäävät interventiot tarvitse merkittäviä investointeja, vaan jo pelkää ihmisten omalla toiminnalla ja siten rohkaisevalla, tukevalla ja kannustavalla kouluympäristöllä on koulutuksen keskeyttämistä vähentävä vaikutus (Nevala ym., 2011). Myös vanhempien kouluarkeen mukaan ottaminen ja heidän tietoisuutensa lisääminen koulutuksen tärkeydestä ennaltaehkäisee ennenaikaista koulutuksen keskeyttämistä (Nevala ym., 2011).

On myös osoitettu, että panostaminen varhaiseen puuttumiseen osana ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä on niin järjestelmän tasolla kuin yksittäisissä oppilaitoksissakin hyödyllistä koulutuksen keskeyttämisen vähentämisessä (Euroopan komissio, 2017). Euroopan unionin tasolla on todettu, että hyvin toimivilla ehkäisevillä toimenpiteillä voidaan vaikuttaa muun muassa luokalle jäämisen haittavaikutuksiin, riskiryhmien tuen puutteellisuuteen sekä ammatillisen koulutuksen houkuttelevuuden lisäämiseen (Euroopan komissio, 2017). Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tarkemmin koulutuksen keskeyttämisen riskiryhmien tunnistamistoimia sekä nivelvaiheiden ja siirtymien vaikutusta osana ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Lisäksi perehdytään siihen, kuinka opiskelun tuki, opettaja-opiskelijasuhde, oppimisympäristö sekä opettajien koulutus voivat toimia koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisevinä toimina.

5.1 Nivelvaiheet, siirtymät ja riskiryhmien tunnistaminen

Keskeiset siirtymät ja nivelvaiheet koulutuspolulla, kuten peruskoulusta toiselle asteelle siirtyminen, ovat kriittisiä hetkiä potentiaalisille koulutuksen ulkopuolelle putoaville nuorille (Nevala ym., 2011). Näin ollen koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä on tärkeää kohdistaa huomio näihin nivelvaiheisiin ja pyrkiä rakentamaan tästä järjestelmästä mahdollisimman joustava, kuitenkin nuorille suunnattuja tukipalveluita unohtamatta (Pensonen & Ågren, 2018). On nimittäin havaittu, että nivelvaiheiden tuki yhdenvertaistaa nuorten mahdollisuudet itsenäiseen ja onnelliseen elämään (Ristikari ym., 2016). Nuorille tulee siis olla tarjolla riittävästi oikeanlaista ohjausta ja tietoa eri koulutusvaihtoehdoista sekä neuvoja vaihtoehtoisten koulutuspolkujen rakentamisesta (Nevala ym., 2011; Pensonen & Ågren, 2018). Riittävän opinto-ohjauksen varmistaminen koulutukseen haettaessa ja ohjaukseen käytettävän ajan kohdentaminen nuorten tarpeiden mukaan on tärkeä osa koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäiseviä toimia (Haapakorva ym., 2017). Rakentava ohjaus ja puolueettomat neuvot koulutuksellisissa asioissa, etenkin peruskoulun loppuvaiheessa, auttavat nuoria tekemään oikean alavalinnan ja saavat heidät kiinnittymään paremmin tuleviin opintoihin (Halvorsrud, 2017; Nevala ym., 2011).

Nivelvaiheita voidaan tukea myös mentori- tai tutor-toiminnalla, orientaatio-ohjelmilla sekä eri koulutusasteiden opettajien keskinäisellä kommunikoinnilla ja tiedonvaihdoilla (Nevala ym., 2011). Parempi tiedonkulku oppilaitosten välillä voisi myös ehkäistä eri opiskeluvaikeuksien viiveellistä havaitsemista toisen asteen opinnoissa ja täten helpottaa nuorten kouluarkea toisen asteen opintojen parissa (Vehviläinen, 2019). Lisäksi erilaiset ammatillisiin opintoihin ohjaavat suunnitelmat ja valmistelujaksot voisivat tukea nuorten siirtymistä koulutusasteelta toiselle (Vehviläinen, 2019).

Nivelvaiheiden ja koulusiirtymisien tukemisen ohella koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä on todettu tärkeäksi myös jatkuva ja järjestelmällinen koulutuksen keskeyttämiseen liittyvä seuranta (Euroopan komissio, 2017). Jotta koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisy olisi tuloksellista, täytyy koulutuksen keskeyttäjien riskiryhmien tunnistamista kehittää paikallisella, alueellisella sekä kansallisella tasolla (Euroopan unionin virallinen lehti, 2011). Läpäisyn määrällistä seurantaa tulisi kehittää koulutuksen järjestäjien välisillä yhtenäisillä keskeyttämisen syitä kuvaavilla luokituksilla ja tiedonkeruumenetelmillä (Pensonen & Ågren, 2018). Tämän läpäisyn määrällisen seurannan rinnalle olisi myös toivottavaa rakentaa järjes-

telmä, jonka avulla pystyttäisiin keräämään keskeyttämiseen liittyviä laadullisia tietoja (Euroopan komissio, 2017; Pensonen & Ågren, 2018). Näiden laadullisten tietojen pohjalta voitaisiin ymmärtää paremmin muun muassa syitä keskeyttämisten taustalla (Euroopan komissio, 2017). Nämä toimet yhdessä mahdollistaisivat paremman seurannan ja auttaisivat keskittämään toimenpiteet ja tukitoimet nuoriin, jotka kuuluvat koulutuksen keskeyttämisen riskiryhmiin (Pensonen & Ågren, 2018).

Koulutuksen keskeyttämiseen liittyvien kansallisten tiedonkeruujärjestelmien kehittäminen ja tehostaminen auttaa myös tunnistamaan koulut tai opiskelijat, joilla on riski koulutuksen enenaikaiseen keskeyttämiseen ja jotka voisivat hyötyä lisätuesta tai -resursseista (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015). Kansallinen koulutusprosessin seuranta mahdollistaisi koulutuksen keskeyttämisvaarassa olevien oppijoiden varhaisen havaitsemisen, heikkojen oppimislähtökohtien tunnistamisen, koulunkäynnin keskeyttämisen syiden ymmärtämisen, strategioiden kehittämisen sekä koulutuksen keskeyttämistä ehkäisevien tukitoimien ja ohjauksen tehokkaamman suunnittelun (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015).

5.2 Opiskelun tuki ja eri tahojen välinen yhteistyö

Opiskelun tuella ja eri tahojen välisellä yhteistyöllä on myös tärkeä rooli koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemisessä (mm. Euroopan komissio, 2017; Jia ym., 2016; Vehviläinen, 2019). Systemaattisella ja yksilöidyllä oppilaiden tukemisella jo peruskouluaikana on merkittävä ja pitkäkestoinen vaikutus nuorten koulutuspolkuihin (Lee-St. John ym., 2018). Tämän lisäksi opiskelijoiden ja opintojen tukeminen myös toisella asteella vaikuttaa positiivisesti nuorten kouluun sitoutumiseen sekä opiskelumotivaation lisääntymiseen (Jia ym., 2016; Krane & Klevan, 2019). Opiskelun tuen kautta saadut hyvät oppimiskokemukset edesauttavatkin toisen asteen tutkinnon suorittamista (Opetushallitus, 2017). Näiden hyvien oppimiskokemuksien syntymiseen vaikuttaa opintojen tuen ohella myös saatu opinto-ohjaus sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö (Opetushallitus, 2017). On myös esitetty, että nuorten opiskelua voitaisiin tukea entistä tehokkaammin eräänlaisella vastuuopettaja tai -ohjaaja toiminnalla, jossa tietty opettaja tai ohjaaja seuraa nuorta hänen opinnoissaan koko toisen asteen opintojen ajan (Vehviläinen, 2019). Vastuuopettajan tai -ohjaajan tarve ja merkitys korostuu toisen asteen joustavien ja yksilöityjen opintopolkujen lisääntyessä (Vehviläinen, 2019). Näiden lisäksi myös erityisopetuk-

sen, tukiopetuksen, erityisohjaajien sekä aikuisten ja perheen tuen on todettu toimivan keskeyttämistä ehkäisevinä tekijöinä nuoren kouluarjessa (Kelchner ym., 2017; Nevala ym., 2011; Vehviläinen, 2019).

Joustavien ja yksilöityjen opintopolkujen lisääntyessä myös tietynlainen opiskelijoiden yhteisö katoaa ja täten nuorten ryhmään kuulumisen tarve lisääntyy (Vehviläinen, 2019). Opiskelija-asuntoloissa asumisen on havaittu olevan yksi tehokas keino tämän yhteisöllisyyden lisäämisessä ja on myös havaittu, että näissä asuntoloissa asuvat nuoret keskeyttävät opintonsa muita harvemmin (Pensonen & Ågren; Vehviläinen, 2019). Selittävänä tekijänä tässä voidaan pitää asuntoloiden tarjoamaa yhteisöllistä ja kodinomaista tukea nuoren opintoihin (Vehviläinen, 2019). Näiden tulosten valossa Opetushallitus onkin pohtinut, pitäisikö nuorille tarjota nykyistä laajemmin erilaisia tuettuja ja valvottuja asumispalveluita, jotka voisivat vähentää ennenaikaista koulutuksen keskeyttämistä joidenkin nuorten kohdalla (Opetushallitus, 2017). Toisaalta myös tässä yhteydessä täytyy muistaa, että väärin toimiessaan yhteisö ja asuntola-asuminen voivat aiheuttaa erilaisia ongelmia ja niiden kasaantumista tiettyihin piireihin (Vehviläinen, 2019).

Edellä esitettyjen tukitoimien lisäksi myös eri tahojen välisellä yhteistyöllä on suuri merkitys koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä ja sen merkitys korostuu nivelvaiheiden sekä siirtymien lisäksi myös kouluarjessa ja opintojen läpäisyssä (Euroopan komissio, 2017; Opetushallitus, 2017; Vehviläinen, 2019). Eri alojen ja tahojen välinen yhteistyö kaikilla järjestelmän tasoilla voisi auttaa nuoria kiinnittymään toisen asteen opintoihin entistä paremmin (Euroopan komissio, 2017). Eri tahojen välisellä yhteistyöllä tarkoitetaan muun muassa koulun sisäistä eri ammattiryhmien välistä yhteistyötä, koulun ja eri ulkopuolisten palveluntarjoajien välistä yhteistyötä sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä (Euroopan komissio, 2017; Mertanen, 2017; Pensonen & Ågren, 2018; Vehviläinen, 2019). Koulun sisäisestä eri ammattiryhmien välisestä yhteistyöstä toimii esimerkkinä muun muassa Opiskelijan seurantaryhmä -käytäntö, jossa opiskelijan opintojen edistymistä seurataan kolme kertaa lukukaudessa yhdessä opiskeluhuollon ja opettajan läsnä ollessa (Vehviläinen, 2019). Tällaisella toiminnalla voidaan havaita opintojen etenemisessä ilmenneet ongelmat tarpeeksi ajoissa ja siten ennaltaehkäistä koulutuksen keskeyttämisen riskiä (Vehviläinen, 2019). Koulun ja sen ulkopuolisten palveluntarjoajien sekä sidosryhmien välinen yhteistyö pitää sisällään muun muassa sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden, nuoriso- ja paikallisjärjestöjen sekä neuvontakeskusten välisen yhteistyön (Euroopan komissio, 2017; Mertanen, 2017). Koulun ja tämän kaltaisten ulkopuolisten sidos-

ryhmien yhteistyötä, osana koulutuksen keskeyttämisen ehkäisyä, tulisikin parantaa, sillä harmillisen usein nämä ulkopuoliset toimijat unohdetaan erilaisten suunnitelmien ja toteutuksien ulkopuolelle (Euroopan komissio, 2017). Kaiken kattavan eri tahojen välisen yhteistyön tavoitteena olisikin saada aktivoitua sekä koulun johto ja henkilöstö että opiskelijat ja heidän perheensä mukaan yhteiseen toimintaan, jossa on tavoitteena tehdä tiiviisti yhteistyötä myös ulkopuolisten sidosryhmien kanssa (Euroopan komissio, 2017).

Tutkimusten mukaan nuorten toisen asteen opintoja voidaan tukea ja opintoihin kiinnittymistä lisätä kasvattamalla yhteistyötä myös yritysten kanssa, muun muassa erilaisten työelämäyhteistyöiden ja työelämäpainotteisuuden lisäämisen kautta (Euroopan komissio, 2017; Vehviläinen, 2019). Esimerkiksi työkeskeisemmän ammatillisen peruskoulutuksen tarjoaminen ja yleissivistävän koulutuksen täydentäminen työharjoittelulla voisi ennaltaehkäistä toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä (Euroopan komissio, 2017). Oppilaitokset voisivat myös osallistaa yritykset kattavammin nuorten opintoihin, jotta ammattikoulujen työssäoppimisen ideologia olisi nykyistä vahvempi ja toimisi koulutuksen läpileikkaavana teemana (Euroopan komissio, 2017).

5.3 Opettaja-opiskelijasuhte, oppimisympäristöt ja opettajakoulutuksen kehittäminen

Opettaja-opiskelijasuhteella sekä oppimisympäristöjen laadulla on todettu olevan toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä ennaltaehkäisevä vaikutus (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015; Krane & Klevan, 2019; Krane ym., 2017; Nevala ym., 2011; Redgrave, Day, Mozuraityte & McCoshan, 2014; Vehviläinen, 2019). Lisäksi opettajien sekä muiden nuorten kanssa toimivien ammattilaisten koulutuksen arvo osana koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäiseviä toimia on tiedostettu (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015; Nevala ym., 2011). Näiden tietojen perusteella voidaankin todeta, että erilaisten strategisten muutosten rinnalla myös kouluarjessa käytännötasolla tapahtuvilla toimilla on suuri merkitys koulutuksen ennenaikaisen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä.

Hyvä opettaja-opiskelijasuhte on merkityksellinen erityisesti nuorille, joilla on riski keskeyttää toisen asteen opinnot ennenaikaisesti (Krane & Klevan, 2019). On myös tutkittu, että tämän kaltainen myönteinen suhte nuoren ja aikuisen välillä vaikuttaa positiivisesti nuorten kehitykseen ja toimii koulutuksen keskeyttämistä ennaltaehkäisevänä tekijänä (Krane ym., 2017). Laadukas opettaja-opiskelijasuhte koostuu molemmin puolisesta kunnioituksesta, luottamuksesta ja avoimuudesta sekä yhteisten mielenkiinnon kohteiden jakamisesta (Krane & Klevan, 2019;

opettajaksi opiskelevien koulutukseen sekä jo työelämässä olevien opettajien täydennyskoulutukseen osana koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäiseviä toimia (Nevala ym., 2011; OECD, 2012). Opettajilla tulisi olla taitoja motivoida ja sitouttaa nuoret opiskeluun sekä käyttää nykyaikaisia opetusmenetelmiä osana omaa opetustaan (Nevala ym., 2011). Opettajien tulisi myös osata tarjota nuorille mahdollisuuksien mukaan erilaisia oppijalähtöisiä opetus- ja oppimismuotoja, jotta riski nuoren koulutuksen keskeyttämiseen olisi pienempi (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015). Näiden lisäksi on myös tärkeää, että opettajat osaavat tunnistaa nuorten heikot oppimislähtökohdat ja keskeyttämisen riskissä olevat opiskelijat sekä puuttua havaittuihin epäkohtiin ammattitaitoisesti (Nevala ym., 2011; Vehviläinen, 2019).

6 Johtopäätökset

Tämän kandidaatin tutkielman tarkoituksena on selvittää kirjallisuuden ja tehtyjen tutkimusten pohjalta, mitkä tekijät selittävät nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä ja millaisilla keinoilla tätä ennenaikaista koulutuksen keskeyttämistä voitaisiin ennaltaehkäistä. Tässä tutkielmassa koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan sekä syiden että riskitekijöiden näkökulmasta. Nämä tekijät on luokiteltu Lee-St. Johnin ja kollegoiden (2018) luokittelua mukaillen kahteen kategoriaan: kouluun ja opiskeluun liittyviin tekijöihin sekä koulun ulkopuolisiin tekijöihin. Kouluun ja opiskeluun liittyvät tekijät ovat muodostuneet lähteiden perusteella pitämään sisällään koulumenestyksen, opiskelumotivaation, kouluhyvinvoinnin sekä opiskelun tuen. Koulun ulkopuoliset tekijät koostuvat puolestaan sukupuolesta, vanhempien koulutustaustasta sekä perheen sosioekonomisesta asemasta ja nuoren perhetaustasta. Kouluun ja opiskeluun liittyvät tekijät ovat siis lähinnä nuorten todellisia syitä keskeyttää toisen asteen koulutus, kun taas koulun ulkopuoliset tekijät ovat enemmänkin riskitekijöitä, joiden on todettu altistavan nuori ennenaikaiseen koulutuksen keskeyttämiseen toisen asteen opinnoissa.

Tarkasteltaessa kouluun ja opiskeluun liittyviä koulutuksen keskeyttämisen syitä, useissa lähteissä on noussut toistuvasti esille heikon koulumenestyksen ja matalan opiskelumotivaation vaikutus kouluun sitoutumiseen ja koulutuksen ennenaikaisen keskeyttämisen lisääntymiseen toisella asteella (mm. Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Gustafsson ym., 2017; Haapakorva ym., 2017; Lamb & Markussen, 2010; Ristikari ym., 2016). Aiempien tutkimustulosten mukaan peruskoulun aikaiset heikommat arvosanat ja siten heikko peruskoulun päättötodistus lisäävät nuorten riskiä keskeyttää toisen asteen koulutus (Bask & Salmela-Aro, 2013; Bowers, 2010; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Haapakorva ym., 2017; Ristikari ym., 2016). Koulumenestykseen vaikuttaa olennaisesti myös nuoren opiskelumotivaatio, sillä mitä heikompi opiskelumotivaatio nuorella on, sitä heikommat koulusaavutukset hänellä on havaittu olevan ja näin ollen myös koulutuksen keskeyttämisen todennäköisyys suurenee (Gustafsson, 2017).

Aiemmissä tutkimuksissa on myös korostunut, että nuorten terveyteen liittyvät tekijät sekä heidän kokemat tunteet ovat yksiä olennaisimpia aihealueita tarkasteltaessa toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syitä (mm. Bania ym., 2016; Bask & Salmela-Aro, 2013; Brännlund ym., 2017; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Erityisesti mielenterveyden ongelmien on havaittu vaikuttavan negatiivisesti koulusuoriutumiseen ja olevan siten yksi keskeisimpiä koulutuksen keskeyttämisen syitä toisella asteella, niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa (Bania ym., 2016; Brännlund ym., 2017; Cederberg & Hartsmar, 2013; De Ridder

ym., 2013; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Theunissen ym., 2012; Vehviläinen, 2019). Terveystieteiden ohella myös nuorten kokemilla koulutukseen liittyvillä tunteilla, kuten riittämättömyyden, kyynisyyden ja pelon tunteilla, on havaittu olevan negatiivinen vaikutus heidän kouluun sitoutumiseen, jonka johdosta myös heidän koulutuksen keskeyttämisen riski on suurentunut (Bask & Salmela-Aro, 2013; Cederberg & Hartsmar, 2013; Halvorsrud, 2017; Vehviläinen, 2019). On myös havaittu, että nämä koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavat terveydelliset tekijät korostuvat etenkin tyttöjen syissä keskeyttää toisen asteen opinnot ennenaikaisesti (Bania ym., 2016).

Koulumenestyksen, opiskelumotivaation sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin ohella tutkimukset osoittavat myös, että heikolla opintojen tukemisella ja huonolla opettaja-opiskelijasuhteella on toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä lisäävä vaikutus (Gustafsson ym., 2017; Jia ym., 2016; Krane & Klevan, 2019; Krane ym., 2017; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Mikäli opiskelijat eivät saa tarpeeksi tukea opintoihinsa toisella asteella, heidän koulutuksensa keskeyttämisen riski kasvaa (Gustafsson ym., 2017; Jia ym., 2016; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019). Heikon opintojen tukemisen ja huonon opettaja-opiskelijasuhteen lisäksi myös vanhempien niukan tuen on todettu lisäävän koulutuksen keskeyttämisen riskiä (Gustafsson ym., 2017; Jia ym., 2016; Krane & Klevan, 2019; Krane ym., 2017).

Koulun ulkopuolisia, lähinnä yksilöön ja hänen taustaansa liittyviä, koulutuksen keskeyttämiseen vaikuttavia tekijöitä voidaan pitää lähinnä riskitekijöinä, jotka voivat lisätä alttiutta sille, että nuori keskeyttää toisen asteen opintonsa ennenaikaisesti. Lähdemateriaalin pohjalta etenkin nuoren sukupuolen vaikutus koulutuksen keskeyttämiseen näyttäisi korostuvan; pojat keskeyttävät toisen asteen opintonsa lähtökohtaisesti tyttöjä todennäköisemmin niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa (Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Eurostat, 2019; Halvorsrud, 2017; OECD, 2012; SVT, 2020a). Sen sijaan Suomessa keskeyttämisen syissä itsessään ei ole havaittu olevan juurikaan sukupuolieroja (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; Vehviläinen, 2019).

Vanhempien matala koulutustausta on tutkimusten mukaan myös yksi keskeinen nuorten toisen asteen opintojen keskeyttämisen riskiä lisäävä taustatekijä (Cederberg & Hartsmar, 2013; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; De Ridder ym., 2013; Lundetraen, 2011; OECD, 2012; Tilastokeskus, 2019). Erityisesti äidin matalan koulutustasun on havaittu nostavan nuoren riskiä keskeyttää toisen asteen opinnot ennenaikaisesti (Lundetraen, 2011). Vanhempien matalalla koulutustasulla on kuitenkin todettu olevan suurempi vaikutus poikien toisen asteen koulutuksen läpääntymiseen kuin tyttöjen (Tilastokeskus, 2019).

Perheen sosioekonomisen aseman on todettu vaikuttavan nuorten toisen asteen koulutuksen läpäisyyn muun muassa Norjassa, mutta esimerkiksi Suomessa vanhemman ammatillisella asemalla ei ole havaittu olevan yhteyttä tähän (Bask & Salmela-Aro, 2013; De Ridder ym., 2013). On kuitenkin todettu, että kaikissa Pohjoismaissa, myös Suomessa, köyhistä perheistä tulevat nuoret ovat korkeamassa riskissä keskeyttää toisen asteen opinnot (Cederberg & Hartsmar, 2013). Näin ollen sosioekonomisen aseman vaikutuksesta toisen asteen koulutuksen suorittamiseen on saatu hiukan ristiriitaisia tuloksia. Sen sijaan yhteneviä tuloksia on saatu siitä, että maahanmuuttajataustaisilla, huostaan otetuilla ja paljon muuttoja elämänsä aikana kokeneilla nuorilla on muita vertaisia korkeampi riski keskeyttää koulutus toisella asteella (Cederberg & Hartsmar, 2013; Dæhlen & Rugkåsa, 2018; Kestilä ym., 2012; Kääriälä ym., 2018; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017; OECD, 2015; Ristikari, 2016).

Toisena tutkimuskysymyksenä tässä kandidaatin tutkielmassa on selvittää, minkälaisin keinoin toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä voitaisiin ennaltaehkäistä. Näillä ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä, jotka liittyvät tyypillisesti koulunkäynnin perusedellytysten parantamiseen ja koulujärjestelmän suunnitteluun, pyritään vaikuttamaan koulutuksen keskeyttämisen polkuun jo mahdollisimman varhain, jopa jo ennen keskeyttämispolun alkua (Euroopan komissio, 2017; Nevala ym., 2011). Lähdeaineiston perusteella keskeisimmiksi kategorioiksi liittyen toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisemiseen muodostuivat: nivelvaiheen ja peruskoulusta toiselle asteelle siirtymisen tukeminen, koulutuksen keskeyttämisriskissä olevien tunnistaminen, opiskelijoiden ja opintojen tukeminen, eri tahojen välinen yhteistyö sekä opettaja-opiskelijasuhteen, oppimisympäristöjen ja opettajakoulutuksen kehittäminen.

Nivelvaiheiden ja siirtymien tukeminen tulisi olla mahdollisimman joustavaa, sillä on havaittu, että nivelvaiheessa saatu tuki antaa jatkoa ajatellen nuorille yhdenvertaisen mahdollisuuden itenäiseen elämään (Pensonen & Ågren, 2018; Ristikari ym., 2016). Nivelvaiheita voidaan tukea muun muassa varmistamalla riittävä ja oikein kohdennettu opinto-ohjaus erityisesti peruskoulun loppupuolella, järjestämällä mentori- tai tutor-toimintaa sekä orientaatioviikkoja, kehittämällä oppilaitosten välistä tiedonkulkua sekä toteuttamalla erilaisia toisen asteen opintoihin valmistavia suunnitelmia ja valmistelujaksoja (Haapakorva ym., 2017; Halvorsrud, 2017; Nevala ym., 2011; Pensonen & Ågren, 2018; Vehviläinen, 2019). Nivelvaiheiden tukemisen ohella myös riskiryhmien mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja jatkuva sekä järjestelmällinen koulutuksen keskeyttämisen seuranta on tärkeää koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä (Euroopan komissio, 2017). Koulutuksen läpäisyn määrällistä seurantaa olisi tär-

keää kehittää kansallisesti yhtenäisillä keskeyttämisen syitä kuvaavilla luokituksilla, joiden lisäksi olisi myös tärkeää kehittää järjestelmä, jolla saataisiin tarkempaa tietoa keskeyttämisen syiden taustasta (Euroopan komissio, 2017; Pensonen & Ågren, 2018). Näiden tietojen avulla ammattilaisilla olisi paremmat mahdollisuudet tunnistaa yleisimmät keskeyttämisen syyt sekä riskiryhmät ja tarjota siten tukea kohdennetusti juuri näille opiskelijoille (Pensonen & Ågren, 2018).

Tutkimusten avulla on myös havaittu, että opiskelijoiden ja heidän opintojensa tukeminen niin peruskouluaihana kuin toisella asteellakin kasvattaa heidän hyviä oppimiskokemuksia, jotka lisäävät nuorten kouluun sitoutumista sekä opiskelumotivaatiota toisen asteen opinnoissa (Jia ym., 2016; Krane & Klevan, 2019; Lee-St. John ym., 2018; Opetushallitus, 2017). Opiskelun tukea toisella asteella voidaankin tehostaa muun muassa hyödyntämällä eräänlaista vastuupetaja-menettelmää, tarjoamalla riittävästi tuki- ja erityisopetusta sekä tarjoamalla nuorille vaihtoehtoista asumismuotoa asuntola-asumisen muodossa (Kelchner ym., 2017; Nevala ym., 2011; Pensonen & Ågren, 2018; Vehviläinen, 2019). Opiskelun tuen ohella myös eri tahojen välisen yhteistyön on havaittu olevan merkityksellistä koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä (Euroopan komissio, 2017; Opetushallitus, 2017; Vehviläinen, 2019). Eri tahojen välisellä yhteistyöllä, kuten eri ammattilaisten, koulun ja ulkopuolisten sidosryhmien, kodin ja koulun sekä työelämäyhteistyöllä voidaan parhaimmassa tapauksessa huomata opintojen etenemiseen vaikuttavat ongelmat tarpeeksi ajoissa sekä lisätä nuorten opintoihin kiinnittymistä ja siten ennaltaehkäistä toiseen asteen koulutuksen keskeyttämistä (Euroopan komissio, 2017; Mertanen, 2017; Pensonen & Ågren, 2018; Vehviläinen, 2019).

Nivelvaiheen ja opintojen tukemisen, riskiryhmien tunnistamisen sekä eri tahojen välisen yhteistyön lisäksi myös opettajan ja opiskelijan välisellä suhteella, oppimisympäristöillä ja ajantasaisella opettajien koulutuksella on vaikutusta nuoren kouluun sitoutumisessa ja siten koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä (Euroopan unionin virallinen lehti, 2015; Krane & Klevan, 2019; Krane ym., 2017; Nevala ym., 2011; Redgrave ym., 2014; Vehviläinen, 2019). Pienemmät luokkakoot, opettajien saattavilla olo sekä opettajien kiinnostuneisuus opiskelijoista on todettu luovan parempaa opetta-opiskelija suhdetta ja näin ollen vähentävän koulutuksen ennenaikaista keskeyttämistä (Redgrave ym., 2014). Näiden lisäksi myös muun muassa viihtyisät opiskelutilat, ulkoilmaopetus, digitaaliset oppimisalustat sekä lukujärjestyksen ja opintojen joustavuus lisäävät nuorten kouluun kiinnittymistä (Nevala ym., 2011; Nkengbeza, 2014; Redgrave ym., 2014; Vehviläinen, 2019). Jotta opettajilla ja koulun muulla henkilökunnalla olisi tarpeeksi ammattitaitoa hyödyntää näitä kaikkia aiemmin mainittuja koulutuksen

keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn tähtääviä toimia osana kouluarkea, on myös tärkeää panostaa opettajaksi opiskelevien ja jo työelämässä olevien opettajien ajantasaiseen koulutukseen (Nevala ym., 2011; OECD, 2012).

Näiden edellä esitettyjen tutkimustulosten valossa voidaankin siis todeta, että kaikista alttiimmassa asemassa ennenaikaiselle toisen asteen koulutuksen keskeyttämiselle on köyhemmistä lähtökohdista tuleva, maahanmuuttajataustainen tai huostaan otettu poika, jonka vanhemmat ovat myös matalasti kouluttautuneita. Tämän lisäksi mikäli tällaisella opiskelijalla on viitteitä opiskelumotivaation puutteesta, heikosta koulusuoriutumisesta sekä jonkinlaisista mielenterveyden ongelmista, eikä näiden ohella hänelle tarjota tarpeeksi oikeanlaista tukea opinnoissa, hänen toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle putoamisen todennäköisyys suurenee entisestään. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että vähennettäessä tätä toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä kouluissa tulisi muun muassa kiinnittää entistä enemmän huomiota opiskelijoiden saamaan tukeen ja sen riittävyteen sekä peruskoulun että toisen asteen aikana, luoda luottettava ja lämmin suhde opiskelijoiden ja opettajien välille, luoda koulupäivistä mahdollisimman mielekkäitä ja tarvittaessa myös joustavia sekä parantaa koulutuksen keskeyttämisen riskiryhmien tunnistamista järjestelmien kehittämisen sekä opetushenkilöstön kouluttautumisen avulla.

7 Pohdinta

Toisen asteen koulutuksen ennenaikainen keskeyttäminen voidaan nähdä ongelmana sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta (Kuronen, 2010). Se nimittäin aiheuttaa ikäviä viivytyksiä nuoren elämäkululle ja rajoittaa pahimmillaan hänen edellytyksiä tulevaisuuden työmarkkinoilla pärjäämiselle sekä aiheuttaa kuluja yhteiskunnalle (Hilli ym., 2017; Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). On kuitenkin tärkeää muistaa, että nuorten koulutuspolut ovat yksilöllisiä eikä koulutuksen keskeyttäminen tarkoita jokaisen yksilön kohdalla automaattisesti kokonaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle putoamista, mikäli nuori saadaan palautettua takaisin opintojen pariin tai sitoutettua työelämään (Myllyniemi & Kiilakoski, 2017). Toisen asteen koulutuksen läpäisyn tehostamiseksi täytyykin tehdä kansallisesti pitkäjänteistä kehitystyötä sekä myös yhteistyötä alueellisesti työelämän kanssa (Opetushallitus, 2017).

Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen onkin ajankohtainen ja tärkeä aihe, mutta tästä huolimatta lähdeaineistoa kartoittaessa ilmeni, ettei toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syihin ja ennaltaehkäisykeinoihin liittyviä kokoavia teoksia ole juurikaan saatavilla. Näin ollen tämän kandidaatin tutkielman voidaan katsoa vastaavan hyvin tähän tarpeeseen ja toimivan eräänlaisena kokoavana tuotoksena liittyen toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syihin ja riskitekijöihin sekä keskeyttämisen ennaltaehkäisykeinoihin. Tämä tutkielma pyrkiikin tarjoamaan tietoa toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen liittyvistä syistä sekä riskitekijöistä niin Suomen kuin muidenkin länsimaiden näkökulmasta. Tämän lisäksi tutkielma kokoaa yhteen keskeisimpiä, toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen liittyviä ennaltaehkäisykeinoja, joita voidaan toteuttaa niin koulujärjestelmän kuin oppilaitostenkin tasolla. Täten tämä tutkielma pyrkii tarjoamaan informatiivisen paketin toisen asteen koulutuksen keskeyttämisestä, jonka avulla jokainen nuorten kanssa työskentelevä voi saada lisää tietoa ja uudenlaista näkökulmaa siitä, mitkä tekijät voivat ajaa koulutuksen ennenaikaiseen keskeyttämiseen ja millä keinoin tätä keskeyttämistä voitaisiin vähentää.

On kuitenkin olennaista huomata, että tämän tutkielman avulla saadut vastaukset toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen syistä eivät kuitenkaan kerro mahdollisista näihin tekijöihin liittyvistä syy-seuraussuhteista. Theunissen ja kollegat (2012) ovatkin todenneet, että aina ei voida olla varmoja siitä, ovatko esimerkiksi koulutuksen ulkopuolelle pudonneiden nuorten raportoidut terveydelliset syyt todellisia koulutuksen keskeyttämisen taustalla olevia syitä vai ovatko ne seurausta koulutuksen keskeyttämisestä. Lisäksi tutkielman laajuudesta johtuen toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisykeinoja on käyty läpi vain yleisemmällä

tasolla, eikä esimerkiksi erilaisiin Suomessa tai länsimaissa toteutettuihin koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäiseviin hankkeisiin pystytty pureutumaan tämän tutkielman rajoissa. Tutkielma pohjautuu myös ainoastaan koulutuksensa kokonaan keskeyttäneisiin nuoriin, eikä lähdekirjallisuuden perusteella saatuja tuloksia voi sellaisinaan yleistää koskemaan esimerkiksi sellaisia nuoria, jotka keskeyttävät koulutuksen vain vaihtakseen alaa tai koulua.

Näistä edellä esitetyistä rajoituksista huolimatta tätä tutkielmaa voitaneen pitää luotettavana, sillä se noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimaa Hyvää tieteellistä käytäntöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Hyvä tieteellinen käytäntö). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tiedeyhteisössä tulee noudattaa muun muassa rehellisyyttä, huolellisuutta, tarkkuutta ja avoimuutta. Tämän ohjeistuksen mukaisesti myös lähdeviittaukset tulee merkitä oikeaoppisesti näkyviin läpi koko tutkimuksen. Näin ollen tässä tutkielmassa muiden tutkijoiden työtä on kunnioitettu oikeaoppisin lähdeviittauksin, mikä osaltaan lisää tämän tutkielman avoimuutta ja rehellisyyttä. Lisäksi tutkielman lähdeaineisto on hankittu pääasiassa EBSCO- sekä ProQuest-tietokannoista, joissa haku on rajattu ajankohtaisimpiin, 2010-luvun, vertaisarvioituihin tutkimusjulkaisuihin.

Tämän tutkielman lähteet koostuvat pääasiassa tutkimusartikkeleista sekä tilastoraporteista, sillä tutkimusprosessin edetessä ilmeni, että aiheesta ei ole tehty juurikaan kokoavia teoksia. Suuri osa lähteinä käytetyistä tutkimusartikkeleista on kansainvälisiä tutkimuksia, sillä kotimaisia sekä ajankohtaisia, toisen asteen opiskelijoihin keskittyneitä tutkimuksia oli osittain niukasti saatavilla. Kansainvälisten tutkimusten käyttöä kotimaisten tutkimusten rinnalla voitane kuitenkin pitää tutkielman luotettavuutta lisäävänä tekijänä, sillä ne tuovat aiheeseen laajempaa näkökulmaa myös Suomen ulkopuolelta. Lisäksi Tilastokeskuksen, OECD:n sekä Euroopan unionin kokoamien, toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen liittyvien, tilastojen ja raporttien voidaan katsoa lisäävän tutkielman tietoperustan luotettavuutta. Nämä tahot ovat nimittäin keränneet, analysoineet ja koonneet erinäisiin tilastoihin koulutuksen keskeyttämiseen liittyviä ajankohtaisimpia tilastollisia tunnuslukuja monista eri länsimaista.

Tutkielmassa esitetyt tutkimustulokset vastaavat suurimmalta osalta omia ennako-oletuksiani. On kuitenkin hieman yllättävää, ettei vanhempien sosioekonomisella asemalla ole Suomessa niinkään suurta merkitystä nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen riskiin kuin olisin alun perin ajatellut. Tämä tosin saattaa selittyä Suomen tasavertaisella koulutusjärjestelmällä niin kuin Bask ja Salmela-Arokin (2013) ovat todenneet. Huostaanoton osalta on myös yllättävää, että suurin koulutuksen keskeyttämisen riski on nuorilla, jotka ovat olleet sijoitettuna kodin

ulkopuolelle 1–5 vuotta. Tätä voidaan varmaankin selittää sillä, että alle vuoden huostaanotto on vielä erittäin tuore asia eikä se ole vielä välttämättä kerennyt vaikuttaa nuoren elämään radikaalisti. Lisäksi voisi uskoa tuoreen huostaanoton tuovan tietyissä tilanteissa nuorelle uutta toivoa tulevaisuutta ajatellen, jolloin kouluun sitoutuminenkin voisi kasvaa. Yli viisi vuotta huostaan otettuna oleva nuori on puolestaan varmastikin kerennyt jo sopeutua tilanteeseensa, eikä huostaanotto siten vaikuta yhtälailla hänen koulunkäyntiinsä.

Tämän tutkielman teon yhteydessä nousi esiin myös muutamia jatkotutkimusaiheita, joista olisi mielenkiintoista saada lisää tietoa ja jotka täydentäisivät tämän tutkielman antamaa tietopohjaa. Ensinnäkin olisi mielenkiintoista laajentaa toisen asteen koulutuksen keskeyttämisen ennaltaehkäisyn näkökulmaa entistä syvemmälle erilaisten hankkeiden käsittelyyn. Tällä tavoin voitaisiin tuoda esille ja koota yhteen kouluarjessa toimivaksi todettuja toimintatapoja sekä koulutuksen kehittämiseen liittyviä innovaatioita, joista opetusalan ammattilaiset voisivat poimia omaan käyttöönsä itseään miellyttäviä toimintatapoja. Tämän lisäksi tutkimustuloksista nousi esiin, että toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen liittyy myös olennaisesti väärään koulutai alavalintaan. Näin ollen olisi mielenkiintoista havainnoida, selkeyttäisikö nuorten alavalintaa se, että he saisivat yläkoulun tai toisen asteen ensimmäisen vuoden aikana tutustua tarkemmin käytännön tasolla muutamaa itseä kiinnostavaan alaan ennen lopullista valintaa. Täten toisen asteen kouluun sitoutuminen voisi olla parempaa ja koulutuksen keskeyttämiset tai alavaihdot voisivat vähentyä. Näiden edellä esitettyjen lisäksi olisi myös mielenkiintoista kartoittaa, kuinka toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen ja sen suorittamatta jättäminen vaikuttavat tulevaisuudessa nuorten työllistymiseen ja työmarkkinoilla pärjäämiseen.

Lähteet

- Aaltonen, S. & Lappalainen, S. (2013). Samalla viivalla? Koulutuspolulta poikenneiden nuorten resurssit ja toisen asteen koulutus. Teoksessa K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma & A. Teittinen (toim.) *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot* (s. 89–109). Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus*. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Archambault, I., Janosz, M., Dupéré, V., Brault, M-C. & McAndrew, M. (2017) Individual, social, and family factors associated with high school dropout among low- SES youth: Differential effects as a function of immigrant status. *British Journal of Educational Psychology*, 87(3) 456–477. Doi: 10.1111/bjep.12159
- Bania, E. V., Lydersen, S. & Kvernmo, S. (2016). Non-completion of upper secondary school among female and male young adults in an Arctic sociocultural context. *BMC Public Health*, 16(1), 1–11.
- Bask, M. & Salmela-Aro, K. (2013). Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. *European Journal of Psychology of Education*, 28(2), 511–528. Doi: 10.1007/s10212-012-0126-5
- Batanero, C. & Borovcnik, M. (2016). *Statistics and Probability in High School*. Rotterdam: Brill.
- Brandseth, O. L., Håvarstein, M. T., Urke, H. B., Haug, E. & Larsen, T. (2019). Mental well-being among students in Norwegian upper secondary schools: the role of teacher support and class belonging. *Norsk Epidemiologi*, 28(1), 49–58.
- Brännlund, A., Strandh, M. & Nilsson, K. (2017). Mental-health and educational achievement: the link between poor mental-health and upper secondary school completion and grades. *Journal of Mental Health*, 26(4), 318–325. Doi: 10.1080/09638237.2017.1294739
- Bowers, A. J. (2010). Grades and Graduation: A Longitudinal Risk Perspective to Identify Student Dropouts. *Journal of Educational Research* 103(3), 191–207.
- Cederberg, M. & Hartsmar, N. (2013). Some Aspects of Early School Leaving in Sweden, Denmark, Norway and Finland. *European Journal of Education*, 48(3), 378–389.
- Dæhlen, M. & Rugkåsa, M. (2018). Early school leaving in the care population – Differences by country of origin. *Child & Family Social Work*. 23(4), 717–725. Doi: <https://doi.org/10.1111/cfs.12468>

- De Ridder K.A., Pape, K., Johnsen, R., Holmen, T.L., Westin, S. & Bjørngaard, J.H. (2013). Adolescent Health and High School Dropout: A Prospective Cohort Study of 9000 Norwegian Adolescents (The Young-HUNT). *PLoS One*, 8(9), 1–7. Doi: 10.1371/journal.pone.0074954
- Euroopan unionin virallinen lehti. (2015). Tiedonantoja ja ilmoituksia. Neuvoston päätelmät koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämisestä ja menestyksellisen koulunkäynnin edistämistä. *The Official Journal of the European Union*, 58, 36–40.
- Gariépy, G., Honkaniemi, H. & Quesnel-Valleé, A. (2016). Social support and protection from depression: systematic review of current findings in Western countries. *The British Journal of Psychiatry*, 209(4), 284–293. Doi: <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.115.169094>
- Gustafsson, B., Katz, K. & Österberg, T. (2017). Why Do Some Young Adults not Graduate From Upper-Secondary School? On the Importance of Signals of Labour Market Failure. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 61(6), 701–720. Doi: 10.1080/00313831.2016.1188145
- Haapakorva, P., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. (2017). Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017* (s. 167–177). Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Halvorsrud, K. (2017) Student Dropout in Upper Secondary Education in Norway: A Challenge to the Principles of the Welfare State? *London Review of Education*, 15(2), 302–316.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. 15.–16. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Honkakoski, A., Kinnunen, P. & Vuorijärvi, P. (2016). *Nuorten aikuisten sosiaalisen tuen tarpeet ja niihin vastaaminen*. Oulu: Pohjois-Suomen osaamiskeskus.
- Jia, Y., Konold, T. R. & Cornell, D. (2016). Authoritative school climate and high school dropout rates. *School Psychology*, 31(2), 289–303.
- Kelchner, V. P., Evans, K., Brendell, K., Allen, D., Miller, C. & Cooper-Haber, K. (2017). The Effect of a School-Based Transitional Support Intervention Program on Alternative School Youth's Attitudes and Behaviors. *Professional Counselor*, (7)2, 169–184.
- Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T. & Gissler, M. (2012). Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 77(6), 599–620.

- Krane, V. & Klevan, T. (2019). There are three of us: parents' experiences of the importance of teacher-student relationships and parental involvement in upper secondary school. *International Journal of Adolescence and Youth*, 24(1), 74–84.
- Krane, V., Ness, O., Holter-Sorensen, N., Karlsson, B. & Binder, P-E. (2017). 'You notice that there is something positive about going to school': How teachers' kindness can promote positive teacher-student relationships in upper secondary school. *International Journal of Adolescence & Youth*, 22(4), 377–389.
- Kuronen, I. (2010). *Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kääriälä, A., Berlin, M., Lausten, M., Hiilamo H. & Ristikari, T. (2018). Early school leaving by children in out-of-home care: A comparative study of three Nordic countries. *Children & Youth Services Review*, 93, 186–195. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.chil-dyouth.2018.06.007>
- Lamb, S. & Markussen, E. (2010). School Dropout and Completion: An International Perspective. Teoksessa S. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg & J. Polesel (toim.) *School Dropout and Completion: International comparative studies in theory and policy*.
- Lee-St. John, T. J., Walsh, M. E., Raczek, A. E., Vuilleumier, C. E., Foley, C., Heberle, A., Sibley, E. & Dearing, E. (2018). The Long-Term Impact of Systemic Student Support in Elementary School: Reducing High School Dropout. *AERA Open*, 4(4), 1–16.
- Lundetræ, K. (2011). Does parental educational level predict drop-out from upper secondary school for 16- to 24-year-olds when basic skills are accounted for? A cross country comparison. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55 (6), s. 625–637. Doi: 10.1080/00313831.2011.555925
- Mahuteau S. & Mavromaras, K. (2014). An analysis of the impact of socio-economic disadvantage and school quality on the probability of school dropout. *Education Economics*, 22(4), 389–411.
- Meriläinen, Puhakka, H. & Sinkkonen, H-M. (2015). Tiedon löytäminen internetistä ja sen ymmärtäminen osana nuorten ammatinvalintaa koskevaa päätöksentekoa. *Kasvatus*, 46(1), 36–47.
- Mertanen, K. (2017). Poliittiset diskurssit Ohjaamoita ohjaamassa. Teoksessa M. Määttä (toim.) *Uutta auringon alla? Ohjaamot 2014–2017*. (s. 21–26). Jyväskylä: Kohtaamohanke, Keski-Suomen ELY-keskus.

- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. 2. laitos 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.
- Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. (2017). Nuorten koulutuspolut. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017 (s. 21–54). Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Nkengbeza, D. (2014). School leadership tools in preventing student dropout in on Finnish school. Teoksessa P. Kanervio, S. Pulkkinen & L. Halttunen (toim.) *Mind the gap. Creating Social Justice through Education Policy* (s.157–176). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- OECD. (2011). *Improving Lower Secondary Schools in Norway*, Reviews of National Policies for Education. OECD Publishing. Doi: <https://dx.doi.org/10.1787/9789264114579-en>
- OECD. (2012). *Equity and Quality in Education. Supporting Disadvantaged Students and Schools*. Doi: <https://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>
- OECD. (2015a). *Education Policy Outlook 2015: Making Reforms Happen. Finland*. OECD Publishing. Doi: <https://dx.doi.org/10.1787/9789264225442-22-en>
- Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E. & Gissler, M. (2016). *Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 ikävuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä*. THL raportti 9/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto.
- Stea, T. H., Abildsnes, E., Strandheim, A. & Haugland, S. H. (2019). Do young people who are not in education, employment or training (NEET) have more health problems than their peers? A cross-sectional study among Norwegian adolescents. *Norsk Epidemiologi*, 28(1-2), 89–95. Doi: 10.5324/nje.v28i1-2.3055
- Stähle, B. (2005). Toisen asteen koulu Pohjoismaissa. Toisen asteen koulujen pohjoismainen vertailu. ”Pohjoismainen ISUSS-raportti”. Helsinki: Koulutuksen arviointineuvosto. Haettu osoitteesta https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KAN_4.pdf
- Souto, A-M. (2014). "Kukaan ei kysy, mitä mulle kuuluu": Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus*, 32(4), 19–35.
- Theunissen, M-J., Griensven van, I., Verdonk, P., Feron, F. & Bosma, H. (2012). The early identification of risk factors on the pathway to school dropout in the Siodo study: a sequential mixed-methods study. *BMC Public Health*, 12(1), 1033–1033. Doi: <http://dx.doi.org.pc124152.oulu.fi:8080/10.1186/1471-2458-12-1033>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilppola, T. (2007). *Reaalipedagoginen toimintaprosessi – sosiaalipedagogisen työn sovellus koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessa*. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Painamattomat lähteet:

Amisbarometri. (2019). Haettu osoitteesta <https://sakkiry.fi/amisbarometri-2/>

Euroopan unionin virallinen lehti. (2011). Haettu osoitteesta [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701\(01\)&from=FI](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701(01)&from=FI)

Euroopan komissio. (2017). Haettu osoitteesta https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_early-school-leavers_fi.pdf

Eurostat. (2019). Early leavers from education and training: Statistics Explained. Haettu osoitteesta <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1150.pdf>

Myrskylä, P. (2012). *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA). Haettu osoitteesta <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Nevala, A-M., Hawley, J., Stokes, D., Slater, K., Souto Otero, M., Santos, R., Duchemin, C. & Manoudi, A. (2011). Euroopan parlamentti. Haettu osoitteesta https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/460048/IPO-CULT_ET%282011%29460048%28SUM01%29_EN.pdf

OECD. (2013a). *Education Policy Outlook: Finland*. Haettu osoitteesta http://www.oecd.org/education/EDUCATION%20POLICY%20OUTLOOK%20FINLAND_EN.pdf

OECD. (2013b). *Education Policy Outlook: Norway*. Haettu osoitteesta http://www.oecd.org/norway/EDUCATION%20POLICY%20OUTLOOK%20NORWAY_EN.pdf

OECD. (2014). *Education Policy Outlook: Denmark*. Haettu osoitteesta http://www.oecd.org/education/EDUCATION%20POLICY%20OUTLOOK%20DENMARK_EN.pdf

OECD. (2015b). *Education Policy Outlook: Canada*. Haettu osoitteesta <http://www.oecd.org/education/EDUCATION%20POLICY%20OUTLOOK%20CANADA.pdf>

OECD. (2017). *Education Policy Outlook: Sweden*. Haettu osoitteesta <http://www.oecd.org/education/education-policy-outlook-country-profile-sweden.pdf>

- OECD. (2020). *Where: Global reach*. Haettu osoitteesta <http://www.oecd.org/about/members-and-partners/#>
- Opetushallitus. (2017). *Läpäisyn edistäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa*. Selvitys. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/neet-selvitys-23.3.2017.pdf>
- Opetushallitus. (2020). *Keskeyttämisen vähentäminen ja läpäisyn edistäminen toisen asteen koulutuksessa*. Haettu osoitteesta https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/44da6a8c-2143-4148-96de-5804d201dac9/b2644f3b-2ca3-4377-9d47-b403e3bda87f/MUIS-TIO_20200305133421.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018). *Toisen asteen koulutuksen kustannukset opiskelijoille – vaihtoehtoja kustannusten pienentämiseksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 21. Haettu osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160739/okm-21.pdf>
- Oppivelvollisuuslaki: muistio. Haettu osoitteesta https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/44da6a8c-2143-4148-96de-5804d201dac9/a17d9e3f-e910-4c85-be33-8ee43dca1e12/MUISTIO_20200326144152.pdf
- Penonen, S. & Ågren, S. (2018). *Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016–2017*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ammattillisen-koulutuksen-lapaisyn-maarallisen-seurannan-selvitys-lukuvuodelta-2016-2017.pdf>
- Redgrave, K., Day, L., Mozuraityte, N. & McCoshan, A. (2014). *Preventing Early School Leaving in Europe – Lessons Learned from Second Chance Education*. Euroopan komissio. Haettu osoitteesta <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/575dc3dc-a6fb-4701-94a2-b53d62704567/language-en>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Haettu osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Stenroos, M. (30.5.2019). Hallitusneuvotteluiden loppusuoran suurin kysymys ratkaistu: Oppivelvollisuus pitenee toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Yle. Uutinen. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10809378>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2017). Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2018). Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/kkesk/2016/kkesk_2016_2018-03-14_tie_001_fi.html

- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2019). Haettu osoitteesta http://www.tilastokeskus.fi/til/kkesk/2017/kkesk_2017_2019-03-14_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2020a). Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/kkesk/2018/kkesk_2018_2020-03-12_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2020b). *Koulutuksen keskeyttäminen*. Haettu osoitteesta <https://www.stat.fi/meta/til/kkesk.html>
- Tilastokeskus. (2019). *Opintojen kulku 2017*. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/opku/2019/opku_2019_2019-03-14_fi.pdf
- Tilastokeskus, Sosioekonominen asema. Haettu osoitteesta https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/sosioekon_asema.html#tab2
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Haettu osoitteesta <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>
- Vehviläinen, J. (2019). *Siirtymien vaikutus koulutuspolun eheyteen*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 1. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/siirtymien_vaikutus_koulutuspolun_eheyteen.pdf